

Jaargang 16, nr. 1 - 2014

Milieu

& Natuur

Adoptiesoorten blijven een hefboom voor gemeentelijk natuurbehoud

provincie
Limburg

Woord vooraf

Eind 2009 liep de campagne 'Gemeenten Adopteren Limburgse Soorten' (GALS) af.

Met dit initiatief wilde de provincie Limburg, samen met de 3 Limburgse Regionale Landschappen, de 44 Limburgse gemeenten stimuleren om 'hun' biodiversiteit te behouden en te versterken.

Met succes!

In juni 2006 had elke Limburgse gemeente een bijzonder dier of speciale plant geadopteerd. En er volgden heel wat terreinacties en initiatieven rond communicatie en monitoring.

We stelden ons de vraag of er na 2009 nog veel gebeurd was. Daarom werden de gemeenten in 2013 gevraagd om alle projecten, die betrekking hebben op de adoptiesoort en na 2009 plaatsvonden, te inventariseren.

De antwoorden van de 44 gemeenten leverden een vracht aan informatie op, die geanalyseerd werd door het Provinciaal Natuurcentrum (PNC).

Een kort overzicht van de resultaten vind je terug op pagina's 2, 3 en 4. We vroegen de gemeenten ook om enkele van de projecten, waar ze fier op zijn, te beschrijven.

Dit levert een boeiende reeks korte verhalen op en zo kan de lezer nalezen wat er binnen haar of zijn gemeente recent nog gebeurd is rond de adoptiesoort.

Is er na 2009 nog iets gebeurd? Ja!

Er werden maar liefst 122 terreinacties en 102 communicatieacties uitgevoerd en de kwaliteit van de monitoring verbeterde.

En hoe is het eigenlijk met onze Limburgse soorten gesteld? Met de nodige voorzichtigheid kunnen we concluderen dat de soorten en hun leefgebieden voordeel hebben gehad van alle GALS- activiteiten, die uitgevoerd zijn tussen 2007 en 2013.

Goed nieuws dus voor de biodiversiteit in Limburg!

Ludwig Vandenhove
gedeputeerde voor leefmilieu en natuur

Limburgse gemeenten blijven zorgen voor geadopteerde soorten

Met de campagne 'Gemeenten Adopteren Limburgse Soorten' (GALS) wilde de provincie Limburg de gemeenten een impuls geven om via een 'gemeentelijk soortgericht beleid' de biodiversiteit op hun grondgebied te behouden en waar mogelijk te versterken. De campagne werd gevoerd samen met de Limburgse regionale landschappen en liep eind 2009 af.

De 44 Limburgse gemeenten adopteerden een typische plant of een dier. Een soort die het karakter van de gemeente onderlijnde en waarvoor ze een bijzondere inspanning wilde doen. Een sterk merk – de Limburgse soorten – werd gekoppeld aan een eenvoudig, goed communiceerbaar concept: adoptie. De actie was een schot in de roos. In juni 2006 had elke Limburgse gemeente 'haar' soort geadopteerd.

In februari 2008 ontvingen de 44 Limburgse gemeenten elk een eigen actieplan, opgesteld door het projectbureau. Met deze praktische handleiding kon men aan de slag gaan. Elke gemeente ondertekende ook het Countdown 2010-charter en schaarde zich zo achter de Europese oproep om de handen in elkaar te slaan en het verlies aan biodiversiteit te stoppen. Met hun handtekening engageerden de gemeenten zich om de voorstellen in de actieplannen uit te voeren.

Eerste resultaten

Het bleef niet bij mooie woorden. In 2010 werd een eerste keer opgeijst wat de gemeenten in de periode 1 januari 2007 t.e.m. 31 december 2009 voor hun geadopteerde soorten hadden gedaan. Dat was heel wat. Het aantal uitgevoerde terreinacties verdrievoudigde, het aantal communicatieacties was 20 maal hoger en de kwaliteit van de uitgevoerde inventarisaties verbeterde t.o.v. wat vóór de adoptie gebeurde. In heel wat gemeenten konden deze stijgingen ook duidelijk aan het GALS-project worden toegeschreven. De geadopteerde soorten werkten immers als magneten waarrond tal van activiteiten rond natuurbehoud geconcentreerd werden. De status van de soorten toonde dat de inspanningen rendeerden, maar dat ze langere tijd moeten volgehouden worden. Enkel in gemeenten waar de adoptiesoort ook vóór de start van het project werd beschermd, ging ze er steeds op vooruit.

Wat gebeurde er na 2009?

Uit een recente bevraging van de gemeenten blijkt dat er de laatste vier jaar – de periode 1 januari 2010 t.e.m. 31 december 2013 – ook nog heel wat inspanningen voor de adoptiesoorten geleverd werden. Vooral het door de provincie Limburg gecoördineerde Interreg IV-project 'Soorten en Landschappen als dragers voor BIOdiversiteit' (SOLABIO) was een belangrijke impuls. Dankzij het SOLABIO-project konden de Limburgse regionale landschappen nog heel wat partners stimuleren om acties voor de adoptiesoorten uit te voeren. Daarnaast was het provinciale reglement voor het behoud van de biodiversiteit – dat natuurverenigingen aanzet om samen met gemeenten aan het behoud van de biodiversiteit te werken – een belangrijke hefboom.

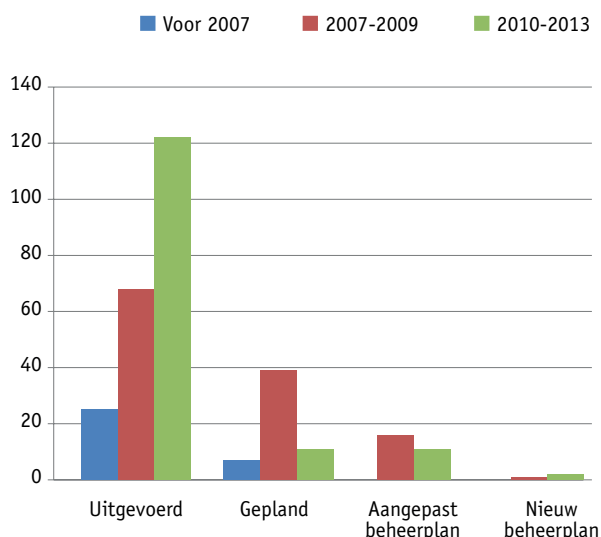
De adoptiesoorten werden ook door diverse partnerorganisaties als hefboom gebruikt bij het uitwerken van soms bijzonder groot-schalige projecten. Zo kreeg in het natuurinrichtingsproject de Merode van de Vlaamse Landmaatschappij de Looise gekraagde roodstaart een plaatsje, konden het groentje (Overpelt) en de nachtzwaluw (Hechtel-Eksel) voordeel halen uit de vele terreinacties uitgevoerd door het Agentschap voor Natuur en Bos in Bosland en profiteerde de vinpootsalamander in Opglabbeek van een LIFE+ project van Natuurpunt. Ook in de campagne 'biodiversiteitscharters' van Natuurpunt – ondersteund door de provincie en het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren – kregen de adoptiesoorten een prominente plaats.

Enkele cijfers

Het GALS-project liep van januari 2007 tot december 2009 en werd opgebouwd rond drie pijlers: terreinacties, communicatie en monitoring. Voor de analyse in dit themanummer werden de acties in drie perioden ingedeeld: periode 1 - voor de adoptie van de soort, periode 2 - van 1 januari 2007 t.e.m. 31 december 2009 (tijdens het GALS-project) en tenslotte periode 3 - van 1 januari 2010 t.e.m. 31 december 2013 (na de beëindiging van het GALS-project). Bij een vergelijking van deze periodes vallen enkele interessante punten op.

Zo steeg het aantal uitgevoerde terreinacties van 27 in periode 1, tot 68 in periode 2 en tot 122 in periode 3. Het groot aantal acties dat uitgevoerd werd in periode 3 hoeft niet te verbazen. Iedereen die met natuurbehoud te maken heeft, weet dat elke terreinactie voorafgegaan wordt door heel wat planning en overleg. Het aanvragen van de nodige vergunningen neemt ook tijd in beslag. Natuurbehoud vraagt tijd. Na januari 2010 werden nog 11 bos- en bermbeheerplannen aangepast en werden er zelfs nog 2 nieuwe gemaakt. Het aantal geplande acties in periode 3 is beduidend minder dan in periode 2 (het aantal daalt van 39 naar 11). Slechts in 8 gemeenten zitten er nog acties voor de adoptiesoorten in de pijplijn. Is het tijd om gemeenten een nieuwe impuls te geven?

Aantal terreinacties uitgevoerd voor de adoptiesoorten in de drie periodes

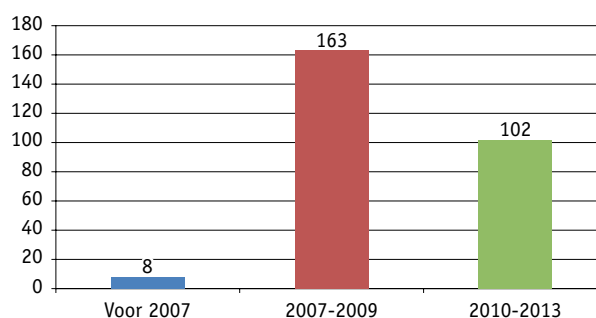
De communicatieacties piekten tijdens de uitvoering van het GALS-project (periode 2) met maar liefst 163 stuks. In periode 3 nam het aantal af tot 102 initiatieven. De acties waren wel omvangrijker en beter uitgewerkt. Je vindt een aantal mooie voorbeelden hiervan in de teksten die de gemeenten over hun acties schreven. Eén ervan willen we je hier al meegeven. Heel wat adoptiesoorten werden meegenomen in het project 'Watch-Out!', een initiatief van het Provinciaal Natuurcentrum om de zes Limburgse landschapsparken – elk met hun typische leefgebieden en bijhorende soorten – in de kijker te zetten. Met een fotowedstrijd, een geocaching route en een mobiele applicatie voor smartphone ga je op verkenning (www.watchoutlimburg.be).

De kwaliteit van de monitoring van de soorten verbeterde. Vóór het GALS-project opstartte, was in 10 gemeenten enkel bekend of de adoptiesoort er nog voorkwam (niveau 1). Nu is dat in géén gemeente nog het geval. Beter nog: als de soort voorkomt, zijn de leefgebieden bekend (niveau 2). Van 19 adoptiesoorten bestaan betrouwbare nulmetingen (niveau 3) waardoor het mogelijk wordt om na te gaan of de soort erop vooruit of achteruit gaat. 20 adoptiesoorten worden nu op regelmatige basis geteld. Dit betekent dat er trends kunnen bepaald worden (niveau 4).

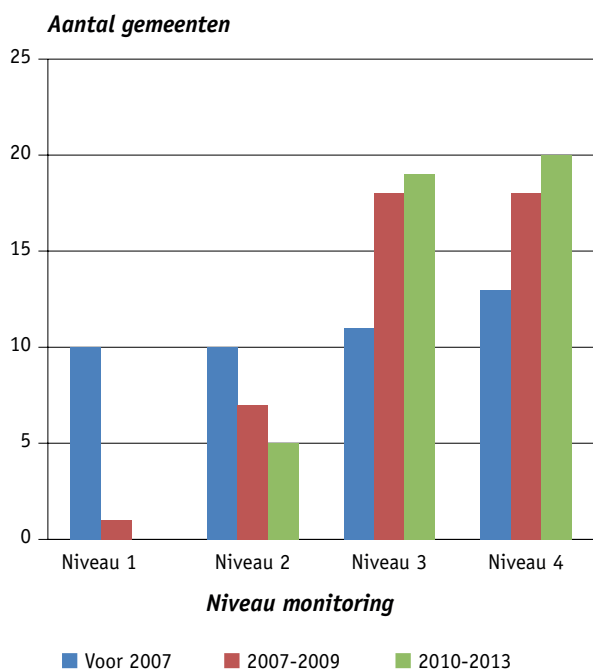
Hebben al deze inspanningen effect gehad?

De Limburgse gemeenten en de vele partners die zich inzetten voor het behoud van de biodiversiteit verdienen een goed rapport. Zoveel is duidelijk. Maar hebben al die inspanningen ook een positief effect gehad op de geadopteerde soorten? Het antwoord op die vraag is niet zo eenvoudig te geven. Soortenaantallen vertonen natuurlijke schommelingen. Zo blijkt 2013 door de strenge winter bijvoorbeeld een zeer slecht uilenjaar te zijn geweest. Zowel de kerkuil als de steenuil gingen er op achteruit. Effecten van bepaalde beheermaatregelen kunnen enkel gemeten worden door de soort zeer intensief te volgen in gebieden mét en zonder maatregelen om dan de resultaten te vergelijken. Ook vangstechnieken spelen een rol. Dankzij een zeer efficiënte vangstmethode werd de grote modderkruiper in 2013 in het Schu-lensbroek teruggevonden. Het is echter erg waarschijnlijk dat deze soort hier ook de voorgaande jaren aanwezig was. Enige voorzichtigheid is dus geboden, maar ondanks dit voorbehoud gaan we er toch vanuit dat de soort ervan profiteert als er maatregelen in een gemeente worden genomen.

Aantal communicatieacties uitgevoerd voor de adoptiesoorten in de drie periodes

Aantal gemeenten per kwaliteitsniveau van de monitoring en dit voor de drie periodes

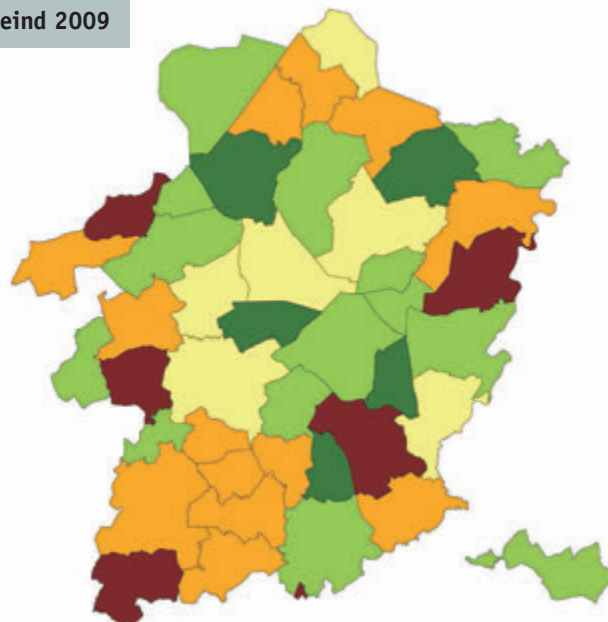
Het verschijnen van het dwergblauwtje in Bilzen en overwinterende ingekorven vlermuizen in de grotten van Vechmaal (Heers) is dan ook goed nieuws. Eveneens positief is het feit dat we eind 2013 kunnen concluderen dat 10 van de geadopteerde soorten erop vooruitgingen na adoptie en 19 soorten zich konden handhaven. Een opmerkelijk resultaat als je weet dat eind 2009 (dus na het beëindigen van het GALS-project) slechts 5 soorten erop vooruitgingen na adoptie en 14 soorten zich konden handhaven. In 7 gemeenten gaat de soort nog steeds achteruit. In Tongeren en Nieuwerkerken, met respectievelijk de steenuil en de kerkuil als adoptiesoort, is dit echter te wijten aan de strenge winter en het gebrek aan voedsel. Tot slot kon de adoptiesoort nog steeds niet teruggevonden worden in 4 gemeenten. Met de vondst van het dwergblauwtje in Bilzen en de grote modderkruiper in Herkde-Stad – zijn dat twee gemeenten minder dan in 2009.

We kunnen concluderen dat heel wat geadopteerde soorten voordeel hebben gehad van het GALS-project. Maar ook de leefgebieden en landschappen waarin de adoptiesoorten voorkomen, hebben baat gehad bij dit initiatief. De adoptiesoorten zijn namelijk indicatorsoorten voor hun biotoop of landschap.

Ella Baert, coördinator biodiversiteit, Provinciaal Natuurcentrum

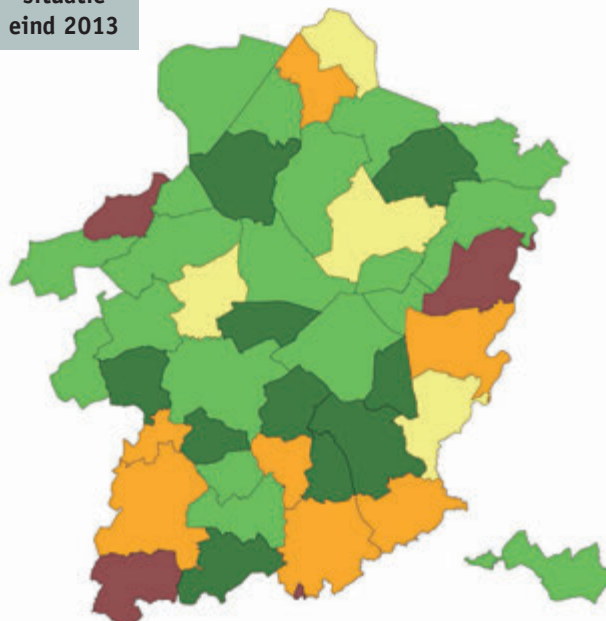
Status van de soorten in de gemeente waar ze geadopteerd werden

situatie eind 2009

- Vooruit ■ Stabiel ■ Onvoldoende gegevens
- Achteruit ■ Niet teruggevonden

situatie eind 2013

De ijsvogel krijgt broedplaatsen

Alken koos voor de intrigerende ijsvogel als mascotte. En met succes! In september vorig jaar werd de vogel aan de nieuwe vispaaiplaats in het natuurgebied Sleepenbroek gespot. Het positieve nieuws uit Alken is het resultaat van gezamenlijke acties van de gemeente, Natuurpunt Alken en het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren (RLH), elk binnen hun expertiseveld.

Om de werking rond de ijsvogel goed te onderbouwen, volgt Natuurpunt Alken de soort al heel wat jaren op. De waarnemingen zorgen voor een goede stand van zaken. In 2011 kwam er een vispaaiplaats in het 'Natuurpuntgebied' Sleepenbroek langs de Nieuwe Herk. De verbeterde oeverstructuur en de schotten, die de waterstand moeten regelen, hadden succes! Op 25 september 2013 werd de ijsvogel vissend aan de paaiplaats aangetroffen. Natuurpunt Alken kijkt ook buiten de grenzen van Sleepenbroek naar kansen en pijnpunten voor de ijsvogel. Er wordt gezocht naar extra broedplaatsen en voedselgronden. Bovendien schafte de vzw de nodige apparatuur aan om de waterkwaliteit te controleren en – indien nodig – aan de alarmbel te trekken.

De ijsvogel duikt in Alken ook op als mascotte van verschillende informatieve en educatieve initiatieven. Zo laat de wandeling 'Verborgen Moois Mombeekvallei' kennismaken met het leefgebied van de ijsvogel. Aansluitend op dit wandelgebied kocht de gemeente Alken ook een stuk waardevol valleigebied aan. Dit gebied kreeg de naam Bengelbeemd omdat de inwoners van Alken nauw betrokken worden bij het beheer ervan. Jaarlijks wordt hier ook een evenement voor de ouders van nieuwe borelingen georganiseerd. De gemeente liet ook theetassen met afbeeldingen van ijsvogels maken als relatiegeschenk.

Een deel van de acties werd gefinancierd met steun van diverse provinciale subsidiereglementen. De ijsvogel geniet ook van het Strategisch Project Herk en Mombeek (SORP) dat werkt rond integraal waterbeheer en dat de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit voor ogen heeft. RLH trekt dit project.

Albert Put, voorzitter, Natuurpunt Alken

Joke Rymen, projectcoördinator biodiversiteit, Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren

Alken

© M. Bex

© Gemeente Alken

BOVEN = De kleurrijke ijsvogel vraagt zuiver water met voldoende vis

ONDER = De inwoners worden betrokken in het beheer van de Bengelbeemd

Schape zorgen voor de jeneverbes

Het lag voor de hand dat de gemeente As de jeneverbes adopteerde. In het Heiderbos, een Vlaams natuureservaat, tref je met ongeveer 7 000 exemplaren de grootste Vlaamse jeneverbespopulatie aan. Dankzij grazende schape maakt de soort kans om in deze streek te overleven.

De jeneverbes is naast taxus en grove den de enige inheemse naaldboomsoort in Vlaanderen. De soort floreert vooral in heidelandschappen waarvan je in As nog her en der relictten terugvindt. De gebieden zijn zowel vanuit cultuurhistorisch, landschappelijk als ecologisch perspectief zeker de moeite waard om te behouden.

In de omgeving van het Heiderbos liggen de Klaverberg en Oplabbekerveld, die deel uitmaken van een waardevol gebied met landduinen en heidevegetatie. Het deel op grondgebied As is in de loop der tijden sterk verbost geraakt, waardoor de heide er bijna volledig verdwenen is. De gemeente As en de stad Genk hebben samen met het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en het Regionaal Landschap Kempen en Maasland een plan opgevat om in dit gebied aan landschapsherstel en landschapsbeheer te doen. Dit herstel gebeurt via kappingen, plaggen en ontstronken of chopperen. Nadien is het aan een kudde schape om het landschap verder te beheren.

Daarnaast zijn er in As nog twee gebieden waar begrazing het landschap moet herstellen en behouden. Het zijn de terreinen van 'Ons Landje' en de Oeleinderheide (achter de wijk Ter Heide) waar zich een uitgestrekt heiderelict bevindt. As, ANB en Genk organiseren samen de begrazing.

In de begrazingsprojecten Klaverberg, 'Ons Landje' en Oeleinderheide is het toekomstbeeld er een van oude heidestruiken, afgewisseld met jonge heide, een alleenstaande grove den en hier en daar wat open zand. De hoop bestaat dat de jeneverbes, die het in het Heiderbos moeilijk heeft om te overleven omdat er geen natuurlijke verjonging meer optreedt, in deze nieuwe habitat spontaan zal beginnen groeien.

Willy Van Roten, milieuambtenaar, As

As

© M. Bex

© W. Van Roten

BOVEN = De jeneverbes houdt van licht en koude winters

ONDER = Meer openheid moet de inheemse naaldboom ten goede komen

Beringen

© F. Van Bauwel

© A. Vanschooren

BOVEN = Met de lange snavel kan de watersnip voedsel zoeken in en op de bodem

ONDER = De watersnip was onderwerp van heel wat communicatieacties.

De watersnip inspireert kunstenaars en handelaars

Omdat de belangrijkste broedplaats voor de watersnip in Vlaanderen zich in Beringen situeert – en meer bepaald bovenstrooms in de vallei van de Zwarte Beek – lag het voor de hand dat Beringen voor de watersnip koos als adoptiesoort. Alle inwoners van Beringen kregen de gelegenheid om op een of andere manier kennis te maken met de adoptiesoort.

Nog tot september van dit jaar worden diverse watersnipacties uitgevoerd met steun van de provincie Limburg. De stad Beringen, Natuurpunt Beringen, het bezoekerscentrum De Watersnip en het Regionaal Landschap Lage Kempen zetten hierbij vooral in op terreinbeheer, communicatie en monitoring.

De terreinacties vonden telkens in het najaar en de winter plaats, nog voor de watersnippen terug in hun broedgebied zijn. In het voorjaar vertoont de watersnip een herkenbare baltsvlucht. Hierbij klinkt een eigenaardig geluid dat lijkt op het blaten van een geit. Tussen 2012 en 2014 werden wilgen en elzen manueel gekapt, stronken verwijderd en gemaaid om verbossing te voorkomen. Ook de toegangsdijken kregen een opknapbeurt.

De watersnip was het onderwerp van wandelingen, infoavonden, werfbezoeken, tekenwedstrijden, natuurbeheerspelen, beheerwerken en zo meer. Er doken ook onverwachte medestanders op. De studenten van de Academie Beeldende Kunsten Heusden-Zolder werkten in 2012 en 2013 rond de watersnip en zijn biotoop. De kunstwerken werden tentoongesteld op verschillende locaties. De handelaars van Koersel werkten op hun beurt mee aan de dorpszoektocht tijdens de Watersnipdag. Juist door de thema's natuur en biodiversiteit te koppelen aan kunst en bedrijfswereld bereikt 'het watersnipproject' een zeer divers publiek.

Het aantal koppels broedende watersnippen in Beringen wordt heel nauwlettend in het oog gehouden. In 2013 telde men in Koersel 10 broedparen. Om die monitoring nog vlotter te laten verlopen, is dit voorjaar een cursus voor vrijwilligers gepland. Deze extra vrijwilligers moeten het mogelijk maken om broedgevallen in bestaande én potentiële broedgebieden op te sporen.

Annie Vanschooren, deskundige milieu- en natuureducatie, Beringen

Bilzen

© M. Stinckens

© Vlinderwerkgroep

BOVEN = Het dwergblauwtje is – zoals de naam verradt – piepklein

ONDER = Alle Bilzense vlinders worden nauwlettend gevolgd

Bilzen houdt van alle vlinders

De stad Bilzen koos voor een piepkleine vlinder: het dwergblauwtje. Maar omdat deze vlindersoort niet meer werd waargenomen op haar grondgebied besliste de stad om meteen maar alle vlinders te beschermen. Bilzen riep zichzelf dan ook terecht uit tot 'Vlinderstad'.

Het GALS-project werd aangegrepen om in Bilzen een Vlinderwerkgroep op te richten. In die werkgroep zetelen de schepen van Milieu, de milieuambtenaar en een 15-tal vrijwilligers uit verschillende natuurverenigingen. De hoofdactiviteit van de werkgroep is iedere maand ongeveer de helft van de Bilzense UTM-hokken te monitoren. UTM staat voor 'Universal Transverse Mercator': een gestandaardiseerde methode die wereldwijd gebruikt wordt bij het monitoren van natuurwaarnemingen. De vlinderresultaten worden verwerkt in een database en openbaar gemaakt via www.bilzenvlinderstad.be.

De voorbije 5 jaren organiseerde de Vlinderwerkgroep een resem felgesmaakte 'vlinderactiviteiten' onder andere met de steun van de stad. Zo kon je een vlinder cursus volgen, een vlinderfilm bekijken, vlinderwandelingen maken of deelnemen aan een vlinderfotowedstrijd met tentoonstelling.

De milieudienst deelde elk jaar zaden uit van bloemenmengsels en liet op verschillende plaatsen vlindervriendelijke struiken aanplanten. Vanaf 2014 gaat er bijzondere aandacht naar een meer vlindervriendelijk beheer van de kanaalbermen. De taluds van het Albertkanaal kunnen met het juiste beheer uitgroeien tot een echte vlinder-ecostrade tussen Bilzen, Zutendaal en Lanaken. En dit dankzij geregeld overleg tussen de drie gemeenten, het Agentschap voor Natuur en Bos, nv De Scheepvaart, het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren en de lokale natuurverenigingen.

Al die inzet loont! Het dwergblauwtje werd na jaren afwezigheid in 2013 opnieuw gespot aan de brug in Eigenbilzen. Op die plaats bloeit ook de wondklaver, de favoriete plant van het dwergblauwtje. De rups ontwikkelt zich in de bloemen van wondklaver.

Martin Stinckens, namens de Vlinderwerkgroep van Bilzen

Geelgors wordt verwend

Omdat Bocholt nog een aantal broedpopulaties van de geelgors telt, was het logisch dat de gemeente deze soort als adoptiesoort koos. Bocholt slaagde erin een breed platform te realiseren voor de bescherming van deze kleine, geelbruine akkervogel, in de volksmond bekend als 'gèle srijever'. In zijn gezang kan je met wat fantasie de vijfde symfonie van Beethoven herkennen.

In 2008 startte in Bocholt de 'werkgroep geelgors'. Een 6-tal vrijwilligers engageerde zich om het jaar daarna uit te zoeken hoeveel broedparen de gemeente rijk was. Nadat bekend was waar de geelgorzen zich schuilhielden, werden de kenmerken van deze locaties onderzocht. Waren er houtkanten, bermen en zo meer aanwezig? De geelgors wordt niet voor niets de ambassadeur van houtkanten en trage wegen genoemd. Ook werden de eigenaars van die percelen opgezocht. Eenmaal al die gegevens bekend waren, konden er gerichte acties ondernomen worden. Zo plantte het Regionaal Landschap Lage Kempen (RLLK) houtkanten aan.

Van groot belang was zeker het realiseren van een groot draagvlak voor de bescherming van de geelgors. Er vond een infosessie plaats waaraan landbouwers, de wildbeheerseenheid, de Vlaamse Landmaatschappij, RLLK, de milieuraad en de 'werkgroep geelgors' deelnamen. Het leverde resultaat op! Een 6-tal landbouwers stelde enkele aren ter beschikking die ingezaaid konden worden met graan als wintervoedsel voor de geelgorzen.

De 'werkgroep geelgors' slaagde er verder in om samen met de gemeente Bocholt en andere partners een bewegwijzerde 'geelgorswandelroute' uit te werken. Ook werd een brochure gemaakt en werden infoborden aangekocht. De soort is ook verzekerd van wintervoedsel door het inzaaien van graanstroken. Deze initiatieven konden rekenen op de financiële steun van de provincie Limburg via het project 'graan voor geelgorzen'.

Om 'graan voor geelgorzen' een duurzaam karakter te geven, werd de biotoop van de geelgors opgenomen in het gemeentelijke bermbeheerplan. Op deze manier worden de maai beurten van de wegbermen en de broedperiode van de geelgors op elkaar afgestemd.

Sandra Cornelissen, duurzaamheidsambtenaar, Bocholt

Bocholt

© M. Maassen

© S. Cornelissen

BOVEN - De geelgors vult z'n zaaddieet in de broedtijd aan met ongewervelde

ONDER - Goed beheerde houtkanten betekenen voedsel, dekking en broedgelegenheid

De gulden sleutelbloem bloeit weldra in beschermd landschap

Met de gulden sleutelbloem adopteerde Borgloon een echt Loons plantje. Fleurig geel kondigen de bloemen in april de lente aan. Borgloon wil een boomgaardenlandschap waar het plantje voorkomt extra gaan beschermen als historisch erfgoedlandschap.

De gulden sleutelbloem groeit in Borgloon op plaatsen waar de kalkrijke laag dagzooft en zich een kalkrijk kamgrasweiland ontwikkeld heeft. De percelen waar de adoptiesoort voorkomt, liggen verspreid op het grondgebied en hebben diverse eigenaars. Dat bemoeilijkt de bescherming.

Dit jaar gaan Natuurpunt Borgloon en het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren (RLH) de verspreidingskaart van de gulden sleutelbloem in Borgloon actualiseren. De privé-eigenaars met gronden waar de sleutelbloem voorkomt, zullen geïnformeerd worden over de mogelijke steun die ze kunnen ontvangen wanneer ze een terreinbeheer voeren dat rekening houdt met de gulden sleutelbloem. Zo zijn er de ondersteuningsovereenkomsten van de provincie Limburg. Verder kan een ploeg met arbeiders uit de sociale economie ingezet worden voor achterstallig onderhoud.

De bescherming van de gulden sleutelbloem wordt ook mee opgenomen in het project 'Loonse Erfgoedlandschap' dat sinds 2012 loopt. Bij de uitvoering van de ruilverkaveling Grootloon werd vastgesteld dat het unieke boomgaardenlandschap in de omgeving van Grootloon – waar de gulden sleutelbloem voorkomt – nood had aan een juridische bescherming. Deze boomgaarden zijn in de landschap atlas opgenomen als 'ankerplaats' of een van de meest landschappelijk waardevolle gebieden van Vlaanderen. Het doel van het 'Loonse Erfgoedlandschap' bestaat erin de boomgaarden van Grootloon, de kasteeldorpen Voort en Gotem met Romeinse weg en Kasteeldomein van Heks en omgeving te laten erkennen als erfgoedlandschap. Hiervoor moeten heel wat administratieve en juridische watertjes doorzwommen worden. Om dit tot een goed einde te brengen werkt Onroerend Erfgoed samen met tal van Loonse partners, o.a. de stad Borgloon, Natuurpunt Borgloon en RLH.

Eric Decock, conservator Grootloon, Natuurpunt Borgloon

Joke Rymen, projectcoördinator biodiversiteit, Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren

Borgloon

© M. Bex

© E. Dupae

BOVEN - De dooiergele, zoet geurende bloemen en lange steel kenmerken de gulden sleutelbloem

ONDER - De boomgaarden van Grootloon moeten erkend worden als erfgoedlandschap

Bree

© H. Lehaen

© B. Mundus

BOVEN = De grauwe klauwier is goed herkenbaar aan de enigszins kromme snavel

ONDER = Voor de adoptiesoort werden duizenden bomen en struiken aangeplant

Meer dan 10 000 bomen en struiken voor de grauwe klauwier

De grauwe klauwier voelt zich thuis in het kleinschalige cultuurlandschap. De soort is dus een prima uithangbord voor de stad Bree. Aan aandacht ontbrak het de grauwe klauwier de voorbije jaren alvast niet. De stad, scholen, natuurverenigingen en het Regionaal Landschap Kempen en Maasland zetten zich al jaren in voor de adoptiesoort via tal van projecten.

Bijzondere aandacht ging naar het gebied St.-Maartensheide, beheerd door Natuurpunt, omdat het zowat de enige plek in Limburg is waar de soort nog tot broeden kwam. Sinds 2010 werden hier diverse poelen aangelegd die insecten, het voedsel voor de grauwe klauwier, moeten aantrekken. In 2013 werd ook een foeragerend paartje gespot in het nabijgelegen 't Hasselterbroek. In dit gebied, dat samen met het Stamprooierbroek deel uitmaakt van een natuurgebied beheerd door Limburgs Landschap, staan vanaf 2014 ook diverse grauwe klauwieracties op stapel. De begrazing wordt uitgebreid en er komen aanplantingen van hondsroos, braam en Gelderse roos. Een tweedaagse studiedag, monitoring en samenwerking met scholen en landbouwers maken eveneens deel uit van het project.

Ook buiten de Breese natuurgebieden kreeg de grauwe klauwier aandacht. De stad Bree plantte o.a. met de hulp van basisscholen meer dan 10 000 'Plant van hier' bomen en struiken in houtkanten, wegbermen en een speelbos. 'Plant van hier'-soorten zijn autochtone bomen en struiken die al duizenden jaren voorkomen in de regio. Sinds 2011 is ook werk gemaakt van een bijna 6 ha groot bufferbos rondom de uitbreidingszone van het industrieterrein Kanaal-Noord. Dit bos is meteen het eerste bufferbos dat de afvalintercommunale Limburg.net aanlegt via het CO₂-fonds.

Dat de grauwe klauwier en de 43 andere adoptiesoorten zeer inspirerend werken, bewezen de leerlingen van de basisschool Don Bosco in Gerdingen (deelgemeente Bree). De leerlingen van het vijfde en zesde leerjaar kregen elk één van de 44 Limburgse soorten toegewezen. Met de zelf gezochte documentatie werd een tentoonstelling opgebouwd. Dit initiatief kaderde in de werking Milieuzorg op School (MOS) en bezorgde de school een groene vlag.

Patrick Hermans en Bart Mundus, milieudienst, Bree

Diepenbeek

© K. Thonissen

© K. Thonissen

BOVEN = De zuignapjes aan de vingers maken van de boomkikker een prima klimmer

ONDER = Enthousiaste burens verwelkomen de uitzwermende boomkikker

De boomkikker: van zorgenkind tot succesverhaal

Toen de gemeente Diepenbeek de boomkikker adopteerde, ging de populatie er net door een diep dal. Slechts twee 'roepende mannetjes' waren het absolute dieptepunt. Natuurpunt, dat de Dauteweyers – het gebied waar de kikkers voorkwamen – beheerde, en de gemeente stelden samen een reddingsplan op. Met succes, want onlangs werd in de Dauteweyers de kaap van 30 roepende mannetjes overschreden.

Dankzij provinciale projectsubsidies kon Natuurpunt de oorzaak achterhalen van de achteruitgang. De grote boosdoener bleek de blauwbandgrondel te zijn, een invasieve, Aziatische vis die larven van de boomkikker eet. De gemeente verleende materiële en financiële hulp om de vijvers van de Dauteweyers herin te richten en visvrije poelen te graven. Het gebied is evenwel klein en ligt ingesloten tussen woonwijken. Er moest dus gedacht worden aan plekjes die leefgebieden verbinden (de zogenaamde stapstenen) en bijkomend leefgebied.

De gemeente speelde hierop in. Zo werd de Vlaamse Landmaatschappij gevraagd om binnen het lopende landinrichtingsproject van de Stiemerbeekvallei kleine leefgebiedjes en poelen voor boomkikkers te realiseren. Op haar beurt stelde de gemeente zelf een Gemeentelijk Ruimtelijk Uitvoeringsplan op waardoor de zone tussen de Dauteweyers en de Demervallei een groene bestemming kreeg. Er werd ook een gemeentelijk bosbeheerplan opgesteld voor de gemeentelijke eigendommen in 'de groene zone'. Dit plan voorziet extra leefruimte voor de boomkikker en een migratieroute naar de Demervallei. Vandaag bekijken gemeente en Natuurpunt hoe ze dit plan effectief kunnen uitvoeren.

Omdat de lokale Natuurpuntvrijwilligers zich bekwaamden in beheers- en monitoringstechnieken, kon de boomkikker ook korter op de bal gevolgd worden en kon – indien nodig – ingegrepen worden. In 2013 was er goed nieuws! De kaap van 30 roepende mannetjes werd overschreden en de jonge kikkertjes zwermden uit tot buiten de Dauteweyers. Voor de buurt werd in september 2013 een heuse boomkikkersafari georganiseerd, waarbij de deelnemers leerden de dieren te vinden op de braamstruiken. Uit het grote succes kan afgeleid worden dat de boomkikkers een warm welkom zullen krijgen wanneer ze in de tuinen opduiken.

Jos Ramaekers, voorzitter, Natuurpunt Diepenbeek

Een open plek onder de zon voor de zadelsprinkhaan

De stad Dilsen-Stokkem weet dat haar adoptiesoort de zadelsprinkhaan erg kan genieten van een open plek onder de zon. Daarom worden in mogelijke leefgebieden doelbewust open plekken gecreëerd. Achter het kappen van bomen in de bossen schuilt dus een doordachte visie.

Hoe de natuur in Dilsen-Stokkem moet beschermd en ontwikkeld worden, staat in het Natuurrichtplan Hoge Kempen beschreven. Daarnaast bevat het uitgebreid gemeentelijk bosbeheerplan (UBBP) maatregelen die kunnen genomen worden om de bossen die een FSC-label kregen duurzaam te beheren en een meer open boslandschap te creëren. Het maken van open plekken kadert in het creëren van leefgebieden voor onder meer de gladde slang, de nachtzwaluw en de zadelsprinkhaan.

In het kader van het bosbeheerplan werden al verschillende acties gerealiseerd waarvan de zadelsprinkhaan mee kan profiteren. Zo werden 3 ha open plekken gerealiseerd op de steilrand van Schootshei, recht tegenover het industrieterrein. Ook in de verboste vallei van de Platte Ledeberg werd 3 ha opengekapt. De stronken werden gefreesd zodat er een maaibeheer kon opgestart worden met het oog op heideherstel. In het gebied werden een 4-tal bospoelen aangelegd.

Ook in het Kruisven, een ander belangrijk potentieel leefgebied voor de zadelsprinkhaan, vonden natuurinrichtingswerken plaats. Het Kruisven maakt deel uit van het Dilservennencomplex. Voor het Kruisven en omgeving wordt gestreefd naar een aaneenschakeling van verschillende grote, open plekken met heide en vennen en verspreide bomen, boomgroepjes of struwelen. Brede mantelzoomvegetaties zorgen voor een overgang tussen open landschap en bos. In 2013 werd een zone van 2 ha grondig onder handen genomen. De plek werd opengekapt en hout, takhout en strooisel werden afgevoerd. Door een weg te verwijderen, werd de nieuwe open plek verbonden met een reeds bestaande open plek. De hele open ruimte werd geplagd. Zo ontstond een overgang van ven en natte heide naar droge heide. Iets wat de zadelsprinkhaan en vele andere soorten zeker zullen appreciëren.

Danny Klingeleers, milieuambtenaar, Dilsen-Stokkem

Een groene stad voor de pad

Het was de logica zelf dat Genk mee stapte in het adoptieverhaal van bedreigde soorten. Genk koos daarbij voor de rugstreppad. In Genk zijn natuur en groen altijd al heel belangrijk geweest. Het uitbouwen van het Milieu- en Natuurcentrum Heempark en een eigen natuurlploeg die de natuurterreinen van de stad beheert, zijn initiatieven die tientallen jaren geleden al de basis legden voor een duurzaam natuurbeleid.

De rugstreppad, zo herkenbaar aan zijn gele rugstreep, vinden we in Genk terug in de gebieden Schemmersberg en de Opplabbekerzavel, twee heideterreinen die eigendom zijn van de stad. De vele duintjes, het losse zand en de droge heide zijn perfect als landbiotoop. Alleen het voortplantingsbiotoop ontbrak hier nog. Daarom werd op elke locatie een poel aangelegd die een toekomst moeten garanderen voor de rugstreppad. Ook Natuurpunt heeft in Genk heel wat inspanningen geleverd ten voordele van de adoptiesoort. Zo werden in het gebied de Maten bijkomende poelen aangelegd en het beheer van de vijvers afgestemd op de behoeften van de soort.

De acties voor de rugstreppad passen in het actieve natuurbeleid dat Genk voert. Er wordt daarbij op diverse pistes ingezet. Enkele voorbeelden illustreren de aanpak. In 2009 werd gestart met de begrazing van de heideterreinen van de stad door schapen. Dit project is ondertussen uitgebreid door de instap van de gemeente As en het Agentschap voor Natuur en Bos als partners. De stad investeerde ook in 'verbinden' en in kleine landschapselementen. Er kwamen amfibieëntunnels aan de Hoogzij, de Vandorenlaan en de Boekrakelaan. Dankzij het 'masterplan ecologische verbindingen' kon een deel van de restgebieden als ecologische verbinding worden beheerd terwijl andere belangrijke restgebieden planologisch zijn omgezet naar natuur. Om de Genkse kleine landschapselementen beter te beheren, werd in 2012 en 2013 een inventarisatie uitgevoerd. Vandaag wordt bekeken welk landschapselement welk beheer behoeft.

In 2014 en 2015 krijgen ook de honingbijen en wilde bijen heel wat aandacht. Het uitgewerkte bijenplan kan je vinden op www.heempark.be/bijenplan. Op die manier blijft Genk de weg van een duurzaam natuurbeleid volgen.

Rik Brys, educatief medewerker, Milieu- en Natuurcentrum Heempark

Dilsen-Stokkem

© F. Janssens

© D. Klingeleers

BOVEN = De zadelsprinkhaan heeft geen grote vleugels en is dus weinig mobiel

ONDER = In de gemeentelijke bossen is er plaats voor open plekken

Genk

© F. Janssens

© Stad Genk

BOVEN = De rugstreppad is herkenbaar aan de dunne gele streep op de rug

ONDER = Genk heeft een eigen 'ploeg' die de natuurterreinen van de stad beheert

Gingelom

© M. Bex

BOVEN - De knautiabij kreeg in Gingelom een eigen boodschappentas

ONDER - De adoptiesoort is een echte specialist die vooral beemdkroon bezoekt

Gingelomse lekkernij voor de bij

De gemeente Gingelom adopteerde de knautiabij, een solitaire bij waarvan vooral de vrouwtjes erg herkenbaar zijn aan het rode achterlijf. Deze kieskeurige bij is verlekkerd op stuifmeelkorrels van beemdkroon of knautia, een plant die in de Gingelomse wegbermen voorkomt.

Om de knautiabij te voorzien van zijn favoriete voedsel hebben de maatregelen voor het behoud van de soort in Gingelom grotendeels betrekking op het maaibeheer van de bermen. Vooral de hoge taluds worden zeer laat gemaaid zodat zaadvorming en -verspreiding door beemdkroon mogelijk is. Het resultaat mag er zijn: in de bermen komt de plant steeds meer voor. *Knautia arvensis* kan blijkbaar verstoring verdragen. Op plaatsen waar openbare werken plaatsvonden (o.a. voor de aanleg van aardgasleidingen) en alle vegetatie verdwenen was, verscheen de zomer nadien toch weer beemdkroon.

Gingelom beschikt niet over een bermbeheerplan, maar de bermen die waardevol zijn voor *Knautia* werden aangeduid op plan. Zo weten de arbeiders die de maaiwerken uitvoeren waar niet mag gemaaid worden. De 'maaiers van dienst' herkennen het plantje en kunnen zodoende ook de lage bermen met veel beemdkroon ongemoeid laten. Een onderzoek naar de knautiabij in 2013 leverde geen exemplaren op. Wel werden enkele raadgevingen geformuleerd om het beheer verder te optimaliseren.

Om de knautiabij ook onder de aandacht van het grote publiek te brengen, werd in 2010 in samenwerking met de gemeentelijke milieuraad en de lokale economische adviesraad, een herbruikbare boodschappentas gemaakt met een afbeelding van de knautiabij en de boodschap 'Laat ons een bloem, ik draag mijn steentje bij'. Inwoners kwamen enthousiast hun gratis boodschappentas in ontvangst nemen. De tas wordt nog steeds bedeed aan nieuwe inwoners, zodat ook zij kunnen kennismaken met de adoptiesoort.

Ingrid Leemans, milieumambtenaar, Gingelom

Halen

© Provincie Limburg

© RLLK

BOVEN - Het blad van de eikvaren lijkt op dat van het eikenblad

ONDER - Het beheer van de holle wegen houdt rekening met de adoptiesoort

De gewone eikvaren floreert in holle wegen

De gewone eikvaren staat maar wat graag op steile randen en hellingen. En aangezien Halen veel holle wegen rijk is, was de varen uiteraard dé geschikte mascotte voor de stad.

Om ervoor te zorgen dat de Halense holle wegen hun biologische kwaliteit behouden en verbeteren, werd in 2004 een beheerplan opgesteld voor de holle wegen. Het spreekt voor zich dat de eikvaren hiervan profiteert. Zo wordt bijvoorbeeld *Robinia* verwijderd. Verder moeten bramen gemaaid worden, omdat ze anders de open ruimte inpalmen. Deze maatregelen bieden de eikvaren meer ontwikkelingskansen.

De stad Halen zette de eikvaren ook in de spotlights met speciale acties. In samenwerking met het Regionaal Landschap Lage Kempen werden in de holle wegen drie wandelingen uitgestippeld. Bij deze wandelingen horen twee begeleidende boekjes: een theoretisch en een praktisch. Het theorieboekje bespreekt in een apart hoofdstuk kort enkele planten en bomen die je tegenkomt in de holle wegen. In dit hoofdstuk krijgt de 'gewone' eikvaren 'buitengewone' aandacht. Daarnaast staan er in het opdrachtenboekje experimenten beschreven die je tijdens de wandeling met behulp van een materiaal-koffer kan uitvoeren. Dankbaar materiaal voor scholen, jeugdverenigingen of ouders met kinderen.

Ten slotte staan in een speelbos in deelgemeente Zelem twee groepen eikvaren. Omdat dit ganse bos vrij mag betreden worden, werd een afrastering geplaatst die de vertrappeling van de varens moet voorkomen. Bij de verdere uitwerking van het speelbos zullen infoborden geplaatst worden met meer uitleg over de eikvaren.

Zjef Vaes, deskundige leefmilieu, Halen

Aantrekkelijke vijvers voor de variabele waterjuffer

De gemeente Ham creëerde de voorbije jaren vooral meer leefruimte voor haar adoptiesoort, de variabele waterjuffer. Samen met een aantal partners werden twee vijvercomplexen weer aantrekkelijk gemaakt voor libellen, maar meteen ook voor amfibieën en vogels.

Vooreerst werden er kap- en graafwerken uitgevoerd aan de Genendijkvijvers. Daarvoor sloegen de gemeenten Ham en Tessenderlo, samen met het Regionaal Landschap Lage Kempen, de handen in mekaar. Het opzet was de vroegere turfputten in ere te herstellen. Turf is gedroogd veen dat vroeger als brandstof werd gebruikt. Na het delven van de turf liepen de putten vol water en deden ze dienst als viskweekvijvers. De vijvers, eigendom van de gemeenten Ham en Tessenderlo, werden grondig aangepakt. Enkel de monumentale eiken en berken bleven behouden als 'toekomstbomen'. De oevers werden afgeschuind zodat dieren vlot in en uit het water kunnen.

Ook de zeven voormalige weekendverblijfvijvers aan de Vijverstraat (Geneberg), eigendom van de gemeente Ham en het OCMW, kregen een grondige facelift. Rond de vijvers werden bomen verwijderd om voldoende lichtinval te krijgen en bladval zoveel mogelijk te vermijden. Met graafwerken werden schuine oevers en verschillende niveaus gecreëerd. Verder werd het slib van de bodem verwijderd, de Beneficievijverloop omgeleid door een van de vijvers en een stuw geplaatst waarmee het waterpeil kan gecontroleerd worden. Dit vijvercomplex kan rekenen op enkele enthousiaste vrijwilligers die de aanwezige planten en dieren, en dus ook de variabele waterjuffer, opvolgen.

De Hamse waterjuffer kwam nog op een andere leuke manier in de aandacht. In het kader van hun opleiding lasten de leerlingen van het 6de jaar lassen-constructie van het Technisch Instituut Heilig Hart uit Tessenderlo een 'juffer'. Dit beeld in inox staat aan de nieuwe serviceflats van het OCMW. Het serviceflats-project heeft de toepasselijke benaming 'residentie de waterjuffer' gekregen!

Pieter Cools, milieuambtenaar, Ham

Peter Roosen, landschapsanimator, Regionaal Landschap Lage Kempen

Ham

© P. Bouchet

© RLLK

BOVEN - De variabele waterjuffer werd vereeuwigd in inox en kreeg een vaste stek

ONDER - De werken in Geneberg leveren op termijn een rijk waterleven op

Kinderen maken 'vegers' voor vlinders

Droge heide en stuifduinen zijn typische historische landschappen in Hamont-Achel. De heivlinder, die droge heideterreinen verkiest om zijn eitjes af te zetten, is dus een prima 'vlaggendrager' voor de gemeente. Met het originele educatieve project 'Vegers voor vlinders', worden kinderen betrokken bij de succesvolle 'remonte' van de heide en hopelijk ook de heivlinder.

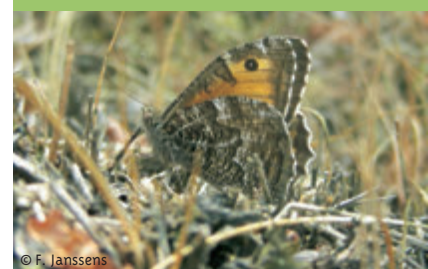
Het didactische project 'Vegers voor vlinders' draait rond de grassoort 'pijpenstrootje' dat de heide, en dus ook de heivlinder, bedreigt. Het is uitgewerkt door Natuurpunt Neerpelt, Werkgroep Isis, Regionaal Landschap Lage Kempen en de stad Hamont-Achel en kreeg steun van de provincie Limburg. In eerste instantie was het bedoeld voor de derde graad lager onderwijs in Hamont-Achel. Maar het pakket sloeg dusdanig aan dat het nu ook in enkele andere Limburgse 'heidemeenten' aangeboden wordt.

'Vegers voor vlinders' kadert perfect binnen het vak wereldoriëntatie 'mens en natuur' en vakoverschrijdende doelstellingen zoals samenwerken en groepswork. Op 'dag 1' gaat de klas naar de heide waar de gids hen de geschiedenis, de biotoop, de bedreigingen en het beheer van de heide leert kennen. Daarna steken de kinderen zelf het pijpenstrootje uit. Op 'dag 2' maken de kinderen met de uitgestoken wortels van het pijpenstrootjeborstels (of vegers). Dit oude, lokale gebruik is nog maar weinig gekend. Ook komt 'de prijs van een borstel' aan bod. Wat bracht de borstel vroeger op en wat zou zo'n borstel nu kosten? Wat kost een moderne borstel in de winkel? Op die manier wordt de problematiek van lageloonlanden en kinderarbeid aangekaart.

Het uitsteken van het pijpenstrootje door de kinderen gebeurt in Hamont-Achel nabij de Achelse Kluis, op het zogenaamde 'driehoekige perceel achter de Leugenbarak'. Het perceel is eigendom van de stad en wordt beheerd door het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). Hier komt de heivlinder nog voor. Het harde werk van de jongeren heeft resultaat: er duikt steeds meer jonge heide op en het pijpenstrootje gaat achteruit. Zowel de vegetatie als de heivlinder worden er nauwlettend gevolgd door medewerkers van ANB en Natuurpunt.

Annemie Nouters en Ann Baeten, educatief medewerkers, Werkgroep Isis
Patrick Schuurmans, boswachter, Agentschap voor Natuur en Bos

Hamont-Achel

© F. Janssens

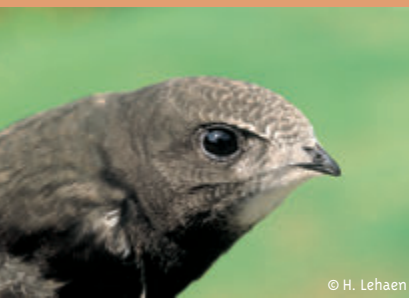

© F. Van Bauwel

BOVEN - Wanneer de heivlinder de vleugels sluit, vallen de oranje voorvleugels minder op

ONDER - Door het uitsteken van pijpenstrootje krijgt de jonge heide kansen

Hasselt

© H. Lehaen

© L. Declercq

BOVEN = Gierzwaluwen vangen duizenden insecten in volle vlucht

ONDER = Het aanbieden van nestgelegenheid blijft een aandachtspunt in Hasselt

Bierkaartjes en placemats voor de gierzwaluw

Hasselt betrok op een originele manier de Hasselaars bij haar actieplan voor de adoptiesoort, de gierzwaluw. Er werden onder meer bierkaartjes en placemats ingezet om de vogels op te sporen en er werd gevraagd om nestkastjes te hangen aan de gevels van huizen.

Omdat de gierzwaluw een koloniebroeder is, moesten eerst en vooral de broedplaatsen in kaart gebracht worden. Dit gebeurde met 'opsporingsberichten' in de Nieuwe Hasselaar en enkele kranten. Nadien werden placematjes en bierkaartjes gedrukt en heuse 'gierzwaluwterrassen' in het leven geroepen. De acties hadden succes en leverde een duidelijk beeld op van de 'gierzwaluwrijke' wijken.

In 2011 was het dan tijd voor actie met het aanbieden van meer nestgelegenheid. Ook hier werd de hulp ingeroepen van de Hasselaar. De bewoners van Runkst kregen een folder in de bus met uitleg over de gierzwaluw en met de vraag of er interesse was om een nestkast aan de gevel te plaatsen. Op deze oproep kwamen 40 aanvragen binnen. In het vroege voorjaar van 2012 werden de gratis nestkasten door de stad Hasselt aan de gevels bevestigd. De actie kreeg in 2013 nog een vervolg. Ook twee schoolgebouwen in Runkst kregen nestkasten, gekoppeld aan een educatief moment voor de leerlingen.

Het is de bedoeling in de toekomst nog meer nestgelegenheid te creëren door neststenen, -pannen of -kasten in te bouwen in nieuwe gebouwen van de stad. Het Domein Kiewit Natuurcentrum volgt dit proces nauw op. Op dit moment wordt de installatie bekeken van neststenen bij de uitbreiding van de stedelijke basisschool in Kuringen en bij de bouw van de nieuwe jeugdherberg in Runkst. Om de interesse hoog te houden, wordt ieder jaar ook een fel gesmaakte gierzwaluwwandeling georganiseerd.

Dankzij het Hasseltse gierzwaluwwerkgroepje, waarin medewerkers van het Domein Kiewit, Natuurpunt Hasselt-Zonhoven en het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren zich enthousiast inzetten, scheren er steeds meer gierzwaluwen door de zomerse Hasseltse lucht.

Lieve Declercq, educatieve medewerker, Domein Kiewit Natuurcentrum

Hechtel-Eksel

© R. Evens

© R. Evens

BOVEN = De nachtzwaluw broedt op de grond en dat maakt de soort kwetsbaar

ONDER = Vijf jaar onderzoek leverde heel wat wetenschappelijke gegevens op

Het leven van de mysterieuze nachtzwaluw ontsluit

De 'Boslandgemeente' Hechtel-Eksel onderneemt al enkele jaren gerichte acties om de overlevingskansen van haar adoptiesoort, de nachtzwaluw, te verhogen. Ook werden de geheimen van deze mysterieuze vogel ontsluit.

Een prima voorbeeld van een gerichte actie voor de nachtzwaluw was het herstel van een 10-tal ha heidelandschap en 2 ha landduinen in Slijkven en Paardshaagdoornberg. Op die manier zorgen de gemeente en haar partners, de Vlaamse Landmaatschappij en het Agentschap voor Natuur en Bos, ervoor dat de nachtzwaluw in deze gebieden blijft vliegen. Het werken aan het natuurbehoud in Hechtel-Eksel biedt ook kansen voor sociale tewerkstelling. Zo werd samen met Houtheop, de Winning en Groenwerk aan exotenbestrijding gedaan. Hun arbeiders werkten ook mee aan het beheer van de heide in functie van het behoud van soorten zoals de nachtzwaluw.

De nachtzwaluw is een mysterieus dier waarover tot voor kort weinig geweten was. Daar kwam in 2009 verandering in toen in 'Bosland', en dus ook in Hechtel-Eksel, gestart werd met een onderzoek naar het ruimtegebruik van de nachtzwaluw. Dit gebeurde o.a. door het volgen van dieren met zenders (radiotelemetrie). Radiozenders laten toe om individuele vogels te volgen tot 18 km van het nest. Het onderzoek kreeg een verdere uitwerking via een masterthesis aan de Universiteit Leuven (2010). Vanaf 2011 gebeurde deze wetenschappelijke studie met de steun van de provincie Limburg o.l.v. Tracing Nature en met verschillende partners (o.a. Bosland, Universiteit Hasselt en Werkgroep Isis). Vijf jaar van onderzoek naar het leven van de nachtzwaluw leverde heel wat jaarverslagen, wetenschappelijke rapporten en bachelorwerken op.

Tot slot wordt in Hechtel-Eksel ook sterk ingezet op informatie, sensibilisatie en educatie. Ook dit moet voor een duurzame bescherming van de nachtzwaluw zorgen. Zo kregen in 2012 alle inwoners van Hechtel-Eksel het informatieboekje 'De verborgen wereld van de geitenmelker', dat vertelt over het leven van en het onderzoek rond de nachtzwaluw. Aanvullend hierop werd in samenwerking met Werkgroep Isis voor alle lagere scholen, 2de en 3de graad, een educatief nachtzwaluwproject (2013) uitgewerkt.

Eddy Ulenaers, boswachter, Agentschap voor Natuur en Bos

Vleermuizen overwinteren in alle rust in opgeknapte mergelgroeves

De mergelgroeves van Vechmaal zijn een belangrijke overwinteringsplaats voor vleermuizen. Een van die overwinteraars is de uiterst zeldzame ingekorven vleermuis, de adoptiesoort van Heers. Gezien het belang van de 'kuilen' zetten de gemeente Heers, Natuurpunt De Herk-Heers en het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren volop in op de herwaardering van de site. En de vleermuizen kunnen de inspanningen appreciëren. In de winter van 2012 werden na 10 jaar afwezigheid terug overwinterende ingekorven vleermuizen aangetroffen.

Met provinciale steun werd in 2011 het startschot gegeven voor een hele reeks acties ter bescherming van de mergelgroeves. Eén van de acht grotingangen werd afgesloten met zware stalen hekken. Ook de vervuilde nabije omgeving kreeg een opkuisbeurt. Daarbij werd niet minder dan een grote container vuil afgevoerd. Nieuwe kleine landschapselementen moeten ervoor zorgen dat de vleermuizen zich beter kunnen oriënteren en voedsel vinden. Zo werden een hoogstamboomgaard en meidoornhaag hersteld en plantte de Bosgroep Zuid-Limburg samen met schoolkinderen uit Heers inheemse boompjes en struiken aan.

Het veilig afsluiten van de ingangen van de Waterkuil vormde een volgende belangrijke stap in het herwaarderingsproces, dat dringend nodig was om verdere teloorgang te voorkomen. Ongewenste bezoekers komen immers vuurtje stoken en graffiti spuiten. Dit zorgt niet alleen voor de aftakeling van het erfgoed, maar het verstoort ook de rust van de overwinterende vleermuizen. Het nodige budget werd gevonden via een Europees subsidiëringsprogramma voor plattelandsontwikkeling (Leader) en een onderhoudspremie van Onroerend Erfgoed. In de zomer van 2014 zal de Waterkuil vleermuisvriendelijk en kunstig zijn afgesloten. Er wordt gewerkt met een unieke afsluiting in cortenstaal volgens een ontwerp van een Heerse kunstenaar. Er werd gekozen voor deze originele aanpak omdat de Waterkuil langs een belangrijke wandelroute ligt (Greenspot van Heks) en de locatie een uitgelezen plaats is om een stukje mergelerfgoed in de kijker te zetten.

Patricia Knaepen, milieuanbtenaar, Heers

Joke Rymen, projectcoördinator biodiversiteit, Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren

DNA-onderzoek bewijst de aanwezigheid van de grote modderkruiper

De grote modderkruiper is niet alleen uiterst zeldzaam, de soort die verborgen leeft in de modderlagen van sloten, laat zich bovendien ook moeilijk opsporen. Herk-de-Stad nam dan ook een risico toen ze de grote modderkruiper adopteerde. Want ooit was de grote modderkruiper wel in de grachten van het Schulensbroek waargenomen, alleen stond niet vast of de soort er nu nog vertoefde.

Maar sinds 2013 is er goed nieuws. 'Environmental DNA (eDNA)', een nieuwe methode om de aanwezigheid van soorten in water te bewijzen zonder de soort te vangen, toonde aan dat de grote modderkruiper nog aanwezig is in het Schulensbroek. Door een samenwerking tussen de Nederlandse natuurvereniging Ravon, De Vrienden van het Schulensbroek en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) konden waterstalen onderzocht worden in een Frans labo. Omdat het onderzochte DNA maar een houdbaarheidsdatum van twee tot drie weken heeft, gaat het zeker niet over uitgestorven dieren. De volgende stap is nu het inschatten van de grootte van de populatie.

Een bijzondere plek voor de grote modderkruiper is De Vroente. De vroente, ook wel 'de aard' of het 'gemeen broek' genoemd, was een terrein dat volgens het Frankische vrijweiderecht door de gemeenschap kon gebruikt worden om het vee te laten grazen. De 16 ha grote De Vroente in Herk-de-Stad is een van de laatste, zo niet de laatste vrijweide in Vlaanderen en eigendom van de stad. Het beheer ervan gebeurt in functie van de grote modderkruiper en een bijzondere plant, kruipend moerascherm. Het wordt uitgevoerd door de stad terwijl een speciaal opgerichte werkgroep alles nauw opvolgt. De stad, De Vrienden van het Schulensbroek en het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren (RLH) werken samen met specialisten van ANB, het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek en de Plantentuin van Meise. Uit een gracht die een ideaal leefgebied vormt voor de grote modderkruiper werden alvast alle wilgen verwijderd door RLH. Een belangrijk knelpunt blijft evenwel het overstort van Aquafin. Bij hevige regen wordt ongezuiverd water rechtstreeks in De Vroente geloosd met alle gevolgen van dien.

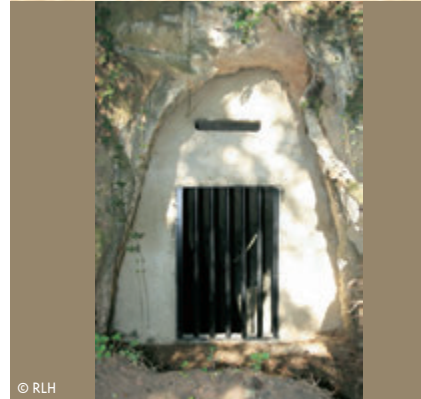
Piet Rymen, conservator Schulensbroek, Natuurpunt, De Vrienden van het Schulensbroek

Joke Rymen, projectcoördinator biodiversiteit, Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren

Heers

© R. Janssen

© RLH

BOVEN - De ingekorven vleermuis stelt hoge eisen aan de overwinteringsplaats

ONDER - Het afsluiten van ingangen voorkomt de verdere aftakeling van groeven

Herk-de-Stad

© T. Gaethofs

© RLH

BOVEN - De grote modderkruiper kan zuurstofarme omstandigheden overleven

ONDER - Waterstalen uit het Schulensbroek testen 'positief' op de grote modderkruiper

Heusden-Zolder

© F. Janssens

© M. Bex

BOVEN = De kleine ijsvogelvinder leeft in vrij open bossen en aan bosranden

ONDER = De rups van de adoptiesoort leeft uitsluitend op kamperfoelie

De kleine ijsvogelvinder is wild van wilde kamperfoelie

Een levensgenieter is de kleine ijsvogelvinder zeker! De vlinder verkiest rond te vliegen in zonnige open plekken in grote loofbossen. Een belangrijke bijkomende vereiste is de aanwezigheid van wilde kamperfoelie als waardplant voor het afzetten van de ijsvogelvlindereitjes. Daarom zette haar adoptiegemeente Heusden-Zolder in op aanplantingen van wilde kamperfoelie.

Wilde kamperfoelie werd bijvoorbeeld geplant als onderdeel van een geluidsscherm langs de autosnelweg. Er werd ook een eenmalige bedeling gedaan van kamperfoelie onder de inwoners in het kader van een Natuurpunt-plantenverkoop. Daarnaast kreeg de oostzijde van het natuurgebied de Galgenberg in het najaar van 2011 een groenbuffer. De natuurbeheerder Limburgs Landschap, ACV West-Limburg en de gemeente Heusden-Zolder kozen daarbij voor aangepaste, streekeigen soorten. Twee soorten werden om een welbepaalde reden aangeplant: de gewone brom als overgang naar het aansluitende heideterrein en de wilde kamperfoelie als waardplant van de kleine ijsvogelvinder.

De natuurvereniging Limburgs Landschap besteedt trouwens in al haar gebieden in Heusden-Zolder – Laambroeken, Bolderberg en Vallei van de Mangelbeek – aandacht aan de kleine ijsvogelvinder door een aangepast (bos)beheer toe te passen. Van die maatregelen profiteren ook andere dagvlinders. In de zomer van 2010 werd een speciale actie ondernomen waarbij de plaatsen met veel kamperfoelie werden geïnventariseerd. Op een aantal plaatsen werd nadien tussen open en beboste terreinen een betere mantelzoomvegetatie gecreëerd om zo de wilde kamperfoelie meer kansen te geven. Ook potentieel geschikte locaties werden niet vergeten. Amerikaanse vogelkers werd bestreden en de bossen kregen meer openheid.

David Beyen, senior beheerplanner, Limburgs Landschap

Hoeselt

© RLH

© D. Bogaerts

BOVEN = De das is onze grootste inheemse marterachtige

ONDER = De tunnel onder de N730 is onmisbaar voor een veilige migratie van de das

De dassen voelen zich echt beschermd

Dankzij een stevig onderbouwd beschermingsplan neemt de dassenpopulatie in de adoptiegemeente Hoeselt gestaag toe. De das kan hier dan ook rekenen op een eigen meldpunt, veilige oversteekplaatsen en – vooral – een aantal gepassioneerde dassenliefhebbers.

In Hoeselt wordt ingezet op communicatie, actie op terrein en monitoring rond de das door de gemeente, de LIKONA-Dassenwerkgroep, het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren en de lokale natuurverenigingen. Via het gemeentelijke infoblad, wandelingen en de aanmaak van een flyer wordt de das in de actualiteit gehouden. Op de milieudienst werd een gemeentelijk dassenmeldpunt ingesteld waar inwoners terecht kunnen voor het melden van (nieuwe) dassenlocaties, de verstoring van burchten, schade door de das aan landbouwgewassen en verkeersslachtoffers. Deze meldingen worden overgemaakt aan de juiste instanties.

Ook op terrein werden heel wat inspanningen verricht ten voordele van de das. Het doortrekken van het ecoraster langs de E313 tot Hoeselt en de tunnels onder de drukke gewestweg N730 in Werm beperken de verkeersslachtoffers. In 2011 sneuvelde nog één das. Op het terrein mag zeker het beheer van de Gerlabeekvallei door Orchis, samen met de gemeente, onderstreept worden. De natuurvereniging wil de vallei met drie burchten laten erkennen als 'dassenreservaat' en werkte een pakket uit voor scholen met lessen, terreinbezoeken en de aanplanting van hagen en hoogstamfruitbomen als bijkomend foerageergebied voor de das.

De Hoeseltse dassenburchten worden in het voor- en najaar nauw gevolgd door LIKONA, samen met de Hoeseltse Dassenwerkgroep. De informatie die 19 locaties (in 2008 waren dat er 16) opleveren, worden in de 'dassendatabank' opgeslagen en aan het gemeentelijke dassenmeldpunt overgemaakt. Het exact aantal dassen is vandaag nog niet gekend. Maar een schatting is wel mogelijk. Een studie van Scheppers (2009) gaat uit van een bezetting met vijf dieren per bewoonde hoofdburcht in Haspengouw. Voor Hoeselt bedraagt de rekensom met zekerheid 20 dassen. De toename is in grote mate toe te schrijven aan effectief toezicht op de dassenburchten en de bescherming ervan, naast de voorziening van voedselgronden en migratieroutes.

Daniel Bogaerts, LIKONA-Dassenwerkgroep

Het wekkertje voelt zich thuis in het hoge gras

Het wekkertje, de adoptiesoort van Houthalen-Helchteren, verradt zich door een kenmerkende zang. Het geluid van deze sprinkhaan lijkt op een aflopende wekker of een snelle tuinsproeier. De soort werd op een vijfenzeventigtal plaatsen aangetroffen. De gemeente paste haar maaibeheer aan om het wekkertje een geschikt leefgebied aan te bieden.

Met steun van de provincie en het SOLABIO-project gingen medewerkers van Limburgs Landschap op pad om de aanwezigheid van het wekkertje in Houthalen-Helchteren in kaart te brengen. Tussen 2009 en 2011 werden zoveel mogelijk 'wekkertjesvriendelijke' biotopen bezocht. Ook werd getracht om evoluties binnen de populaties aan te tonen. De wegbermen kregen daarbij speciale aandacht.

Uit het onderzoek bleek dat het wekkertje op een vijfenzeventigtal plaatsen in Houthalen-Helchteren voorkwam. Tot hun verrassing ontdekten de onderzoekers dat de soort niet alleen voorkwam in vochtige graslanden – zoals de literatuur beschrijft – maar ook in droge graslanden.

Na de resultaten van het wekkertjesonderzoek besliste de gemeente Houthalen-Helchteren haar maaibeheer van de bermen en delen van openbaar domeinen (pleinen, graslanden, ...) aan te passen. In de praktijk kwam dit neer op 3 acties: het verminderen van de maaifrequentie, later op het seizoen maaien als de voortplantingscyclus van het wekkertje voltooid is en een maaibeheer op maat voor enkele 'hotspots'. In de 'hotspots' wordt het gras in bepaalde zones hoger gelaten zodat een habitat wordt gecreëerd waar het wekkertje zich thuis voelt. Het wekkertje kreeg in Houthalen-Helchteren ook een 'ijzersterke vertegenwoordiger', in de vorm van een 'metalen sprinkhaan' vervaardigd door ambachtslui uit Congo.

David Beyen, senior beheerplanner, Limburgs Landschap
Gerry Hermans, duurzaamheidsambtenaar, Houthalen-Helchteren

Groene corridors voor de grote weerschijnvlinder

De grote bosgebieden in Kinrooi vormen een uitstekend voortplantingsbiotoop voor de grote weerschijnvlinder, maar alleen op voorwaarde dat deze 'kernegebieden' geen eilanden worden in een voor de rest ongeschikte omgeving. In die omstandigheden kan de populatie zich niet uitbreiden en is genetische uitwisseling niet mogelijk. Daarom maakte de gemeente Kinrooi werk van het aanleggen van zogenaamde 'groene corridors' voor haar adoptiesoort.

De groene corridors zijn opgenomen in het actieplan voor de grote weerschijnvlinder en moeten de mogelijke voortplantingsgebieden van de grote weerschijnvlinder met elkaar verbinden. Zo zijn er 103 bomen aangeplant langs de gemeentewegen in Kinrooi. Dat zijn in meerderheid eiken, maar ook es, zwarte els en knotwilg.

Daarnaast werd het gemeentebos 'De Goort' ingericht ten voordele van de grote weerschijnvlinder. De uitgegroeide wilgen werden opnieuw gekapt om ze te laten uitschieten als koepelwilgen, de waardplant van de grote weerschijnvlinder. 'De Goort' was al een belangrijk verbindinggebied, maar door de inrichtingswerken wordt het nu ook een potentieel voortplantingsgebied.

Samen met de Bosgroep Noordoost-Limburg is ook gewerkt in een privébosje dat in een belangrijke corridor voor de grote weerschijnvlinder lag. Maar de dichte begroeiing door sparren en exoten maakte de plek ongeschikt voor de adoptiesoort. De bomen zijn ondertussen gekapt en het ven is terug opengemaakt waardoor er meer zon aan kan. Zo is er een meer open bosstructuur ontstaan waar koepelwilgen kansen krijgen om te groeien.

Els Peusens, projectmedewerker, Regionaal Landschap Kempen en Maasland

Houthalen-Helchteren

© Limburgs Landschap

© Limburgs Landschap

BOVEN = Door de achterpoten langs het lichaam te wrijven, maakt het wekkertje een typisch geluid

ONDER = Dankzij onderzoek konden de 'hotspots' voor wekkertjes bepaald worden

Groene corridors voor de grote weerschijnvlinder

De grote bosgebieden in Kinrooi vormen een uitstekend voortplantingsbiotoop voor de grote weerschijnvlinder, maar alleen op voorwaarde dat deze 'kernegebieden' geen eilanden worden in een voor de rest ongeschikte omgeving. In die omstandigheden kan de populatie zich niet uitbreiden en is genetische uitwisseling niet mogelijk. Daarom maakte de gemeente Kinrooi werk van het aanleggen van zogenaamde 'groene corridors' voor haar adoptiesoort.

De groene corridors zijn opgenomen in het actieplan voor de grote weerschijnvlinder en moeten de mogelijke voortplantingsgebieden van de grote weerschijnvlinder met elkaar verbinden. Zo zijn er 103 bomen aangeplant langs de gemeentewegen in Kinrooi. Dat zijn in meerderheid eiken, maar ook es, zwarte els en knotwilg.

Daarnaast werd het gemeentebos 'De Goort' ingericht ten voordele van de grote weerschijnvlinder. De uitgegroeide wilgen werden opnieuw gekapt om ze te laten uitschieten als koepelwilgen, de waardplant van de grote weerschijnvlinder. 'De Goort' was al een belangrijk verbindinggebied, maar door de inrichtingswerken wordt het nu ook een potentieel voortplantingsgebied.

Samen met de Bosgroep Noordoost-Limburg is ook gewerkt in een privébosje dat in een belangrijke corridor voor de grote weerschijnvlinder lag. Maar de dichte begroeiing door sparren en exoten maakte de plek ongeschikt voor de adoptiesoort. De bomen zijn ondertussen gekapt en het ven is terug opengemaakt waardoor er meer zon aan kan. Zo is er een meer open bosstructuur ontstaan waar koepelwilgen kansen krijgen om te groeien.

Els Peusens, projectmedewerker, Regionaal Landschap Kempen en Maasland

Kinrooi

© C. Keyers

© A. Flipkens

BOVEN = De grote weerschijnvlinder voelt zich thuis in open, natte loofbossen

ONDER = De Goort moet uitgroeien tot een gebied waar de grote weerschijnvlinder zich voortplant

Kortesseem

© B. Odeur

© RLH

BOVEN - De eikelmuis valt op door een 'zorro-masker' en een lange pluizige staart

ONDER - Op diverse plaatsen in Kortesseem werden nestkasten opgehangen

Voorlopig een vruchteloze zoektocht naar de eikelmuis

De adoptiesoort, de eikelmuis, is in Kortesseem relatief goed gekend als 'de fruitrat' of 'het slaperke'. Het knaagdiertje kwam 15 tot 20 jaar geleden op meerdere plaatsen in de gemeente voor. Dat is nu anders. De intense speurtocht naar de eikelmuis, die in 2008 startte, leverde tot nu toe slechts één enkel spoor op. Je kan je dan ook de vraag stellen of de soort nog in Kortesseem voorkomt.

Aan inzet op het terrein zal het zeker niet gelegen hebben. De gemeente, de lokale natuurverenigingen en het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren zetten samen acties op voor de eikelmuis. Kortesseem heeft een cultuurhistorische band met hoogstamboomgaarden, de uitgelezen biotoop voor eikelmuisen. Er werden dan ook inspanningen gedaan om het hoogstamareaal uit te breiden. Van fruitratten is ook geweten dat ze gebruik maken van nestkasten voor behuizing en winterslaap. Vandaar dat met de steun van de gemeente en de provincie werd geïnvesteerd in het aankopen en plaatsen van nestkasten.

Sinds 2007 werden een 60-tal eikelmuiskasten opgehangen bij particulieren en in de reservaten van Natuurpunt (Zammelen) en Limburgs Landschap (Eggertingen). De intensieve opvolging van de nestkasten bracht weinig positief nieuws: slecht één nestkast in Zammelen toont sporen, maar het beestje zelf wordt niet gespot.

In 2012 kreeg de mogelijke restpopulatie in Zammelen alle aandacht. Het natuurgebied werd verbonden met de voormalige spoorwegzate Borgloon-Tongeren door om de 100 meter een eikelmuisnestkast op te hangen. Een jaar later werden enkel 'krakers' als bewoners genoteerd: eekhoorn, bosmuis, koolmees en wespen, maar geen eikelmuis. Nochtans ligt het gebied Jesseren-Mulken, waar op het oude spoorwegtracé nog eikelmuisen werden gezien, niet zover af. De ontwikkeling van kleine eikelmuisleefgebieden in 'de corridor Zammelen-spoorwegzate' moet dan ook uitkomst bieden.

In het najaar 2013 was er weer hoop. In een hoogstamboomgaard op de grens Vliermaal-Sint-Huibrechts-Hern (nabij Hoeselt dus) werden twee appels met typische vraatsporen aangetroffen. Maar het uitkammen van de omgeving leverde opnieuw geen verdere aanwijzingen op. Hier zullen eveneens nestkasten worden geplaatst die nauwlettend worden opgevolgd.

Daniel Bogaerts, conservator Eggertingen, Limburgs Landschap

Lanaken

© F. Janssens

© G. Erens

BOVEN - Het klaverblauwtje zet eitjes af op rode klaver

ONDER - De kanaaltalud kan zich met het juiste beheer ontwikkelen tot een echte 'ecostrade'

Klaverblauwtje gespot langs het Albertkanaal

De vlinder 'het klaverblauwtje' komt in Vlaanderen nog maar uitzonderlijk voor. Een van de zeldzame leefgebieden ligt in Lanaken. Hier wordt de soort, samen met zijn waardplant rode klaver, nog langs het Albertkanaal en enkele wegbermen gespot. De adoptie van het klaverblauwtje door de gemeente Lanaken lag dan ook voor de hand.

Een ecologisch beheer van de taluds langs het Albertkanaal is van cruciaal belang voor het voortbestaan van het klaverblauwtje. Hoewel er voor de taluds tussen Kanne en Bilzen al in 2003 een beheerplan was uitgeschreven, bleef het beheer achterwege. Uiteindelijk stapte in 2008 nv De Scheepvaart, de eigenaar van de trekwegen (incl. bermen), toch mee in een beheerproject. Natuurpunt, de Jeugdbond voor Natuur en Milieu, het Agentschap voor Natuur en Bos en de gemeenten Lanaken en Riemst zijn de uitvoerders ervan.

Eerst werden enkele gedeeltelijk verboste zones onderaan de taluds aangepakt. Door de mooie resultaten werd beslist om het grootser aan te pakken. In het kader van het SOLABIO-project volgden in 2010 grootschalige kap- en maaiwerken. Die open zones worden nu jaarlijks gemaaid. Het gewenste landschapsbeeld is een mix van korte ruigte- en bosrandvegetaties, struwelen en meer opgaande bomen bovenaan de taluds. Sinds 2011 worden de taluds tussen Veldwezelt en Eigenbilzen begraaasd door schapen. Omdat door deze stootbegrazing de taluds op een relatief korte tijd afgegraaasd worden, krijgen verruiging en verbossing geen kans.

Het klaverblauwtje kreeg ook aandacht in het gemeentelijke bermbeheerplan. Een dergelijk plan geeft aan wat er in elke berm jaarlijks moet gebeuren voor een optimale verkeersveilige en ecologische ontwikkeling. Het verouderde plan hield geen rekening met de levenswijze van het klaverblauwtje. In opdracht van de gemeente voerde Natuurpunt in 2009 een evaluatie uit en werd het maaibeheer van een aantal bermen in Gellik aangepast. De voorbije twee jaren werden hier meerdere klaverblauwtjes waargenomen.

Op de campus Alicebourg werd een vlinderweide aangelegd die de gemeente mee onderhoudt. Leerlingen bestuderen deze weide en proberen uit te knobbelen hoe ze beheerd moet worden om het klaverblauwtje ook hier een thuis te geven.

Bart Hoelbeek, duurzaamheidsambtenaar, Lanaken

De zwarte specht timmert aan een draagvlak

Leopoldsburg is vooral bekend vanwege zijn basis van het Belgisch leger en de daarbij horende uitgestrekte oefenterreinen. Tel daar de rijkdom aan dreven, parken en bossen bij en je begrijpt waarom de zwarte specht, de bosliefhelver bij uitstek met rode 'bare', gekozen werd als adoptiesoort.

De zwarte specht vindt zijn voedsel in rechtopstaand dood hout. Boseigenaars of recreanten die het bos graag 'netjes' willen, ontnemen hierdoor helaas de specht zijn voornaamste voedselbron. Daarom investeerde de gemeente Leopoldsburg met tal van acties in het uitwerken van een groter draagvlak voor de zwarte specht bij de Leopoldsburgers. Daarbij werden originele invalshoeken niet geschuwd.

Zo werd de zwarte specht opgenomen in het logo van de gemeentelijke milieuraad en kreeg een gedeelte van de straat 'Op 't Zand' de naam 'Zwarte Spechtstraat'. De gemeenteraad motiveerde zijn beslissing door te verwijzen naar de zwarte specht als adoptiesoort en naar de nabijgelegen Gerheerbossen, die een broedplaats zijn voor de bedreigde diersoort. De zwarte specht werd ook gekoppeld aan het natuur- en cultuurproject rond de Koning Leopold III-laan. Om het parkeren tegen te gaan, werden daar de oude laanbomen gekapt en vervangen door jonge linden en hagen. Een deel van het hout werd verwerkt als zitbanken voor de vernieuwde laan. En de zwarte specht? Wel: die kreeg een vaste plek als houten kunstwerk.

Fabian Spreeuwers, milieubtenaar, Leopoldsburg

Leopoldsburg

© Leopoldsburg

BOVEN - De zwarte specht hakt elk jaar een nieuw nest uit in dikke loofbomen

ONDER - De soort werkte in Leopoldsburg erg inspirerend

Extra leefgebied voor de boomleeuwerik

Boomleeuweriken houden van droge, schrale terreinen met hier en daar bomen. Lommel en de boomleeuwerik vormen dus een perfecte match. De stad heeft de afgelopen jaren extra inspanningen geleverd om bijkomend leefgebied voor de adoptiesoort te creëren.

Een mooi voorbeeld is de inrichting van de stadgronden die grenzen aan de autotestbaan van auto-producent Ford. Rondom dit 322 ha grote terrein ligt een strook van ongeveer 100 meter breed die omwille van de veiligheid een open karakter heeft. De gronden werden tot voor enkele jaren vooral door landbouwers gebruikt. Vandaag is een zone van 7 ha heringericht tot een heischraal gebied met hier en daar houtkanten. Omdat de gronden lang bemest waren geweest, werden ze eerst verarmd. Over een deel van het terrein werd heideplagsel aangebracht. Aanvullend kwamen er houtkanten met zomereik, lijsterbes, sporkehout en meidoorn.

Een ander belangrijk initiatief is het in stand houden en creëren van nieuwe open plekken in de Lommelse Sahara. De Lommelse Sahara wordt gekenmerkt door een voormalige zandontginning, (stuif)duinen en een dambord van naaldhoutaanplant en open (zand)gebieden. Ideaal voor boomleeuweriken! Deze open gebieden verbossen echter zeer snel. Daarom leverde de stad, samen met tal van andere partners als Natuurpunt Noord-Limburg, Regionaal Landschap Lage Kempen en de provincie Limburg, inspanningen om de uitschietende vliegdennen te verwijderen. Verder werden er voor de gladde slang en lentevuurspin corridors gemaakt die open gebieden met elkaar verbinden. Een maatregel waar de boomleeuwerik mee van kan profiteren.

De Lommelse Sahara is samen met Blekerheide en Riebosserheide ook 'het onderwerp' van het Life+ project 'Together'. Together staat voor TO GET HEath Restored (om heide te herstellen) en omvat onder meer het herstel van 81 ha heidegebied. Samen met het Agentschap voor Natuur en Bos, Inverde en het bedrijf Sibelco kreeg Lommel van Europa de goedkeuring om bijna 1,5 miljoen euro te investeren. In de nabije toekomst wordt er dus nog meer geïnvesteerd in de creatie van extra leefgebied voor boomleeuweriken.

Ivan Bynens, diensthoofd Milieu en Natuur, Lommel

Lommel

© M. Lehaen

© I. Bynens

BOVEN - Een leeuwerik met een zéér korte staart is vrijwel zeker een boomleeuwerik

ONDER - Het open maken en open houden van plekken komt de adoptiesoort ten goede

Lummen

© RLLK

© RLLK

BOVEN = Huiszwaluwen zijn honkvast en keren terug naar de oorspronkelijke kolonie

ONDER = Kunstnesten besparen de huiszwaluwen 'natuurlijk metselwerk'

Zwaluwen worden zeven dagen op zeven gevolgd

De gemeente Lummen had al voor het GALS-project van start ging een speciale band met de zwaluw. Toen de gemeente specifiek de huiszwaluw koos als haar adoptiesoort nam ze niet alleen maatregelen ter bescherming van deze soort, maar nam ze ook de boerenzwaluw mee onder de vleugels.

Als sinds 1998 geeft Lummen subsidies voor het plaatsen van zwaluwnesten. Een van de redenen voor de drastische afname van de populaties van huis- en boerenzwaluwen is het verdwijnen van geschikte nestgelegenheden. De subsidie werd vernieuwd en uitgebreid. Bewoners krijgen nu steun voor het instandhouden van kleine zwaluwkolonies (minder dan 3 nesten) en grote kolonies (3 of meer nesten). De aankoop van dubbele kunstnesten voor de huiszwaluw kan in Lummen ook aan een sterk gereduceerde prijs. Van deze dubbele kunstnesten zijn er tot nu toe 71 stuks verkocht.

Via tal van projecten werden er ook op publieke plaatsen nesten geplaatst. Zo werden in het kader van het SOLABIO-project kunstnesten opgehangen aan gemeentelijke gebouwen en in zes Lummense scholen. Dit zorgde samen met communicatieve acties voor het nodige enthousiasme. Met steun van de gemeente en provincie kon De Winning-MPI St.-Ferdinand dan weer 30 nesten voor de boerenzwaluw in de koestallen en 30 nesten voor de huiszwaluw aan de boerderij installeren. Er werd ook een webcam aangekocht, die vandaag gericht is op een van de 15 kunstnesten aan de watertoren. Deze webcam maakt het mogelijk om de zwaluwen 7 dagen op 7 te volgen. Via www.dewinning.be (onder live vogelcams) kan je live zien hoe de vogels een nest bouwen, eieren leggen, broeden en af- en aanvliegen met voedsel voor hun jongen.

De kolonies van huiszwaluwen en boerenzwaluwen worden in Lummen door de gemeente nauwgezet opgevolgd. In 2013 werden 291 bewoonde nesten boerenzwaluwen en 56 bewoonde nesten huiszwaluwen genoteerd.

Dienst leefmilieu, Lummen

Maaseik

© F. Janssens

© Natuurpunt Beheer

BOVEN = Het mannetje van de Bosbeekjuffer heeft donkerblauwe vleugels en verdedigt een territorium

ONDER = Nieuw open biotoop vlak bij de Bosbeek zorgt voor meer foerageermogelijkheden

Bosbeekjuffer heeft een mooie toekomst aan de Bosbeek

De libellensoort 'de bosbeekjuffer' is vandaag al een veel geziene gast aan de Bosbeek in Maaseik. De toekomst van deze Maaseikse adoptiesoort ziet er zelfs rooskleurig uit. Met een aantal ingrepen heeft de populatie hier nog een forse groeimarge. Daarom worden tal van herinrichtingswerken uitgevoerd om het gebied rond de beek nog libellenvriendelijker te maken.

Bosbeekjuffers vind je vooral langs beken met een hoog zuurstofgehalte en gevarieerde oevers. Dit laatste veronderstelt een natuurlijke beekstructuur met een kronkelende loop. Verder is een afwisseling van zon en schaduw (bos) van belang. Dit verklaart waarom de erg zeldzame bosbeekjuffer langs de Bosbeek voorkomt.

Om de omgeving rond de beek opnieuw haar natuurlijke aanschijn te geven, voerde Natuurpunt Maasland Noord al verschillende acties uit. Zo werd in 2011 een weekendvijver die langs de beek lag, omgevormd tot een natuurlijke waterpartij. Met resultaat! Er werden al meerdere bosbeekjuffers waargenomen. Verder werd in 2013 de oude beekloop stroomopwaarts Opoeteren-centrum opgeruimd.

Dit jaar richten de acties zich vooral op het gedeelte van de Bosbeek nabij de Volmolen. Zo zal weldra een deel van de beek terug meanderen, worden vijvers natuurlijker aangelegd en wordt het woekeren van het theeboompje op de oevers aangepakt. Omdat dit gebied aansluit bij het kerngebied van de huidige populatie van de bosbeekjuffer zal het zonder twijfel weldra druk bevolkt worden. Al deze acties zijn mogelijk gemaakt dankzij het Life+ project 'Itter en Oeter' dat Natuurpunt uitvoert in de Europees beschermde zones van de Bosbeek- en Itterbeekvallei.

Het belangrijkste werkpunt vormen nog de overstorten van de riolering die vandaag nog in de Bosbeek uitkomen. De werken om de riolering langs de noordoever van de Bosbeek te vernieuwen, zijn alvast een belangrijke stap en zullen de kwaliteit van het water, en dus ook de bosbeekjuffer, ten goede komen. Niettemin blijven ingrepen met betrekking tot beekstructuur, valleivegetatie, puntlozingen en dergelijke nodig om een uitbreiding van de populatie te bekomen.

Pieter Hendrickx, coördinator Life+ project 'Itter en Oeter', Natuurpunt

De roodborsttapuit wordt verwend langs de Maas

Met de roodborsttapuit koos Maasmechelen voor een ambassadeur van structuurrijke heide, kleinschalig agrarisch landschap en natuurlijke uiterwaarden van de Maas. Tal van ingrepen, zoals het herstel van hoogstamboomgaarden en extra Maasgeulen, zal door deze kleine zangvogel zeker in dank aanvaard worden.

Van bepaalde maatregelen die kaderen in het project 'Levend Leut' profiteert ook de roodborsttapuit mee. 'Levend Leut' wordt getrokken door het Regionaal Landschap Kempen en Maasland met o.a. de gemeente Maasmechelen als partner. Het project wil onder meer de landschappelijke kwaliteiten van Leut en Meeswijk en het rijke erfgoed, zoals het domein Vilain XIII, verhogen. Een mooie voorbeeldactie die de roodborsttapuit ten goede komt, is het kappen van de grote populierenaanplant langs de dreef die de dorpskern van Leut verbindt met kasteel Vilain XIII. Dit gebeurde om het gebied her in te richten als hoogstamboomgaard. Rondom werden een meidoornhaag en een hakhoutbosje aangeplant. Concreet betekent dit 200 nieuwe fruitbomen, 729 lopende meter nieuwe hagen en 17 000 lopende meter houtkant. Ook bij particulieren zijn er hagen en fruitbomen aangeplant.

Daarnaast is er goed nieuws voor de roodborsttapuit in het overstromingsgebied of de uiterwaarden van de Maas nabij de natuurgebieden Mazenhoven (eigendom Limburgs Landschap) en Maesbempdergreend (eigendom Natuurpunt). In 2010 realiseerde nv De Scheepvaart hier een nevengeul ter hoogte van Mazenhoven. Bij hoge waterstanden stroomt hier Maaswater door tot in de waterplas. Dit zorgt voor veiligheid, waterberging én natuurontwikkeling. De twee aanpalende natuurgebieden worden door een groep grazers, galloways en konikpaarden, beheerd. Dit resulteert in een heel gevarieerd landschap met struweel, ruigtekruiden, open plekken... Kortom: ideaal voor de roodborsttapuit.

Els Peusens, projectmedewerker, Regionaal Landschap Kempen en Maasland

Maas- mechelen

© F. Keyers

© J. De Greef

BOVEN - Vanop een uitkijkpost in het territorium speurt de roodborsttapuit naar voedsel

ONDER - Het landschap in Mazenhoven-Maesbempdergreend toont veel variatie

Schape en krekels worden goede vrienden

Met de boskrekkel koos de gemeente Meeuwen-Gruitrode voor een typische bosrandsoort. Die keuze is niet toevallig. De gemeente is namelijk nog erg rijk aan bosranden en bossen. Het bosbeheerplan houdt dan ook rekening met de eisen van de boskrekkel.

Het bosbeheerplan van Meeuwen-Gruitrode beslaat 824 ha aan bos waarvan het gemeentelijke bos-aandeel met 735 ha het grootst is. Ondertussen zijn er al heel wat werken uitgevoerd. Zo werden dunningen uitgevoerd en Amerikaanse vogelkers bestreden. Bij de archeologische site De Rieten worden bosranden en open plekken beheerd in functie van de boskrekkel. In de Wijshagerheide kwam er een bosrand van 20 m breed en 400 m lang.

Het bosbeheerplan maakt ook melding van schapenbegrazing als mogelijkheid voor het beheer van open plekken en bosranden. Schapen kunnen met andere woorden een tandje bijsteken in het beheer van het boskrekkelbiotoop. In dit kader is het Leaderproject 'Schapenbegrazing, duurzaam landschapsbeheer?!' interessant. Vanaf half mei 2013 begraasden zo'n 300 schapen vijf maanden lang natuurgebieden en bossen in Meeuwen-Gruitrode. De kudde wordt dit jaar opnieuw ingezet. Binnen het project werken de gemeente, het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en het Proef- en Vormingscentrum voor de Landbouw (PVL) Bocholt samen. De doelstelling bestaat erin een economisch, ecologisch en attractief voorbeeld van duurzaam landschapsbeheer te geven. Tegelijk wordt bekeken hoe de lokale landbouwers mee kunnen ingeschakeld worden. Aan het project is ook een onderzoek rond monitoring van de zaadverspreiding gekoppeld.

Benny Peusens, milieuambtenaar, Meeuwen-Gruitrode

Meeuwen- Gruitrode

© L. Crevecoeur

© J. Clerix

BOVEN - De boskrekkel vind je op de grond onder dorre bladeren

ONDER - Schapen worden in Meeuwen-Gruitrode ingeschakeld om open plekken te beheren

Neerpelt

© F. Janssens

© P. Simons

BOVEN - In 2013 werden in Neerpelt vier nesten van wulpen gevonden

ONDER - In de Dorperloopvallei werden waterplassen aangelegd op open plekken

Bosbeheerplan Kolis voorziet kansen voor de natuur

In Neerpelt concentreerde de gemeente zich op een duurzaam beheer van het aanwezige bosareaal en de daarbij horende soorten.

De gemeenten Neerpelt en Bocholt en de privéboseigenaars stelden samen 'het uitgebreid gezamenlijk bosbeheerplan Kolis' op dat 290 ha privébossen en 365 ha openbare bossen beslaat. Het plan voorziet voor 20 jaar een duurzame visie op de ontwikkeling en het gebruik van de geïnventariseerde bossen. Per bosbestand (dus niet per perceel) werden er beheermaatregelen en een kapregeling uitgeschreven.

Dat dit beheer ook zeldzame dieren en planten ten goede zal komen, bewijst de aanwezigheid van enkele vlinders en vogels. Vier dagvlinders uit de Rode Lijst werden in het boscomplex waargenomen: de kleine ijsvogelvlinder, het bont dikkopje, de bruine eikenpage en het groentje. Op open plekken en bij geleidelijke bosranden komen de boompieper, de grauwe vliegenvanger en de nachtzwaluw voor.

Voor de Dorperloopvallei zijn de ecologische ambities het hoogst. Bosomvorming naar meer loofhout, regelmatige dunningen, het creëren van open plekken en waterpartijen en het maken van gradiënten en bosrandontwikkeling moeten zorgen voor meer natuur en een economische meerwaarde. In 2013 werden alvast drie grote waterpartijen gerealiseerd. Het dunningshout werd via openbare houtverkopen aan houthandelaars én burgers aangeboden. Zo ging een deel van het Neerpelts hout rechtstreeks naar Neerpeltse kachels. Ook de procedure om het hout als FSC-gelabeld hout te erkennen, is ondertussen opgestart.

In samenwerking met het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek en het Agentschap voor Natuur en Bos onderzoekt de gemeente of er maatregelen mogelijk zijn om het regenwater langer in de Dorperloopvallei te laten blijven. Meer infiltratie van water betekent minder watertoevoer in de Warmbeek. Concreet is er een peilbeheer op poten gezet om de waterstand in de Dorperloopvallei op te volgen.

Patrick Simons, milieuableider, Neerpelt

Nieuwerkerken

© M. Bex

© P. Gabriels

BOVEN - De kerkuil is een gespecialiseerde muizeneter

ONDER - De jongen krijgen een ring met een uniek nummer

Kerkuilen krijgen nestplaatsen

In de gemeente Nieuwerkerken wordt de bezetting van een vijftal nestkasten van haar adoptiesoort 'de kerkuil' van nabij gevolgd. Kerkuilen zijn echte nachtvogels die overdag een rustig, liefst donker plaatsje opzoeken. Zolders van kerken, kastelen, woningen of boerderijen en schouwen zijn veelgebruikte rust- en broedplaatsen.

Tegenwoordig gaat het beter met de kerkuil, maar dit is ooit anders geweest. In het midden van de vorige eeuw ging het heel slecht met de soort. Allerhande gifstoffen, de veranderende landbouw en enkele strenge winters brachten de kerkuilpopulatie op een absoluut dieptepunt. Ook werden vele gebouwen afgesloten met gaas om duiven en kauwen die overlast veroorzaken, buiten te houden.

Begin van de jaren 80 werd de Kerkuilenwerkgroep Vlaanderen opgericht. De inzet van een 150-tal vrijwilligers bracht de kerkuilenpopulatie terug op een aanvaardbaar peil. Door het plaatsen van speciale nestkasten in afgesloten gebouwen werd dankzij de medewerking van de eigenaars nieuwe nestgelegenheden aangeboden. Het gevolg was dat in muizenrijke jaren opnieuw ongeveer 1000 broedparen in Vlaanderen voorkomen. Elk jaar worden deze nestkasten in het broedseizoen nagekeken en de jongen en aanwezige adulten geringd met een uniek nummer. Dit laat min of meer toe de geringde vogels te volgen en ouderdom, migratie en doodsoorzaken in kaart te brengen. De doodsoorzaken zijn vooral het wegverkeer, rattenvergiftiging, opsluiting en sneeuwrijke winters. 2013 bijvoorbeeld was door de strenge winter een rampjaar. Slechts 1 op 10 koppels kwam tot broeden en er waren weinig jongen. In 2013 was er geen enkel broedgeval in Nieuwerkerken. Dit was de eerste keer sinds de tellingen in 1990.

Naast het opvolgen van de nestkasten liggen er voor de gemeente Nieuwerkerken nog andere pistes open om daadwerkelijk iets voor de kerkuil te doen. Zo kan de gemeente blijvend nestgelegenheden aanbieden, selectief overgaan tot het verdelgen van ratten en de plaatselijke bevolking bij de soortenbescherming betrekken.

André Vanmarsenille, Kerkuilenwerkgroep Vlaanderen

Poelen zonder exotische vis redden de vinpootsalamander

Opglabbeek adopteerde de vinpootsalamander, een zeldzame amfibiesoort die in Limburg bijna uitsluitend nog in de noordelijke provinciehelft voorkomt. De soort is gebonden aan eerder zure waters die gelegen zijn in een structuurrijk landschap. De Bosbeekvallei in de adoptiegemeente beantwoordt aan die vereisten en biedt daarom heel wat kansen voor deze soort. Op voorwaarde dat de larven beschermd worden tegen vraatzuchtige vissen.

De adoptie van de vinpootsalamander zette Natuurpunt Opglabbeek aan tot actie. In 2009 werd een groot deel van de potentiële voortplantingswaters gecheckt. Al snel bleek dat de salamander voorkwam in de gebieden die Natuurpunt in Opglabbeek beheert. Er werden echter nauwelijks larven aangetroffen. Een veeg teken dat er waarschijnlijk op duidde dat ze worden opgegeten door vissen. De voormalige weekendvijvers bevatten immers vaak exotische of uitgezette vissen die niet vies zijn van larven. Bovendien zijn ze met hun rechte oevers en ongeschikt landbiotoop er rondom amfibie-onvriendelijk ingericht.

Natuurpunt Opglabbeek pakte de weekendvijvers aan en creëerde nieuwe poelen. Vooral die laatste zijn zeer interessant omdat ze aangelegd worden nabij geschikt landbiotoop en op plaatsen waar geen overstroming mogelijk is. Dit laatste beperkt de instroom van vis. Belangrijk was ook dat er op de juiste diepte gegraven werd. Dit moet ervoor zorgen dat de poelen op het einde van de zomer droogvallen. Hierdoor kunnen amfibieën niet alleen hun watercyclus voltooien, maar op die manier wordt de poel ook visvrij gehouden. Dat laatste is en blijft de belangrijkste factor om succesvolle voortplanting te verkrijgen.

Drie nieuwe poelen en de herinrichting van een weekendvijver kon Natuurpunt samen met de gemeente Opglabbeek realiseren dankzij provinciale steun en het SOLABIO-project. De andere herinrichtingswerken kaderen binnen het Life+ project 'Itter en Oeter'. Dit project loopt nog tot 2015 in de Bos- en Itterbeekvallei. Daarbij worden ook nog verschillende acties voor de vinpootsalamander uitgevoerd.

Pieter Hendrickx, coördinator Life+ project 'Itter en Oeter', Natuurpunt

Meer licht en open plekken voor het groentje

De adoptiesoort van Overpelt, de dagvlinder 'het groentje', komt nog voor in de Moonsweijer, 't Plat-Holven en Heide-achter-de-Gorten. De beste plekjes voor deze voorjaarsvlieger liggen uit de wind, gericht naar de zon. Meer 'groentjes' in Overpelt vraagt om een intense samenwerking tussen het Agentschap voor Natuur en Bos, Natuurpunt en de gemeente Overpelt.

Deze drie partners hebben in de locaties waar het groentje nog voorkomt al flink geïnvesteerd. Op andere plekken kan het aantal groentjes nog toenemen op voorwaarde dat er doelgerichte beheerwerken worden uitgevoerd. Ook op monitoring wordt in Overpelt ingezet. In 2012 werd door Natuurpunt de vlinderwerkgroep Hesperia opgericht die helpt bij het opvolgen van de populaties groentjes en die de handen uit de mouwen steekt.

In het gebied 't Plat wordt de dominantie van pijpenstrootje en gagel aangepakt met kleine en grote plagwerken. Er kwam ook een mantelzoomvegetatie met sporkehout, een nectarplant voor het groentje. Zowel in de Moonsweijer, een natuurlijk ven, en de Gorten werd gemaaid of geplagd. Dit schept kansen voor jonge en vitale gewone dopheide en brengt meer openheid in het bos. In de Moonsweijer en de Gorten bevindt zich een telroute die wekelijks meerdere malen wordt afgelopen om de groentjes in kaart te brengen. Verder werd de Bakensweijer in het domeinbos Pijnven recent opnieuw uitgegraven waardoor het open water terug is. Het groentje werd hier nog niet waargenomen, maar dat kan snel veranderen eenmaal de dopheide verschijnt.

Benevens deze actie in de leefgebieden van groentjes wordt ook aandacht besteed aan de creatie van stapstenen. In De Joden en het nabijgelegen Gemeentebos wordt werk gemaakt van een natuurlijk en structuurrijk bos met open plekken. Tussen het Gemeentebos en De Joden ligt tenslotte het voormalige recreatiegebied 'Napoleonstrand'. Hier zijn chalets verwijderd, is de grond gesaneerd en het bos deels verwijderd of meer open gemaakt. Door o.a. de bestrijding van de duizendknoop moet het groentje ook hier extra leefruimte krijgen.

*Jozef Agten, boswachter, Agentschap voor Natuur en Bos
Luc Winters, voorzitter, Natuurpunt Noord-Limburg*

Opglabbeek

© J. Van Der Voort

© Natuurpunt Opglabbeek

BOVEN - Mannetjes van de vinpootsalamander hebben in de partijd vliezen tussen de tenen

ONDER - In Opglabbeek wordt werk gemaakt van poelen zonder vis

Overpelt

© P. Cox

© L. Winters

BOVEN - Groentjes zijn moeilijk waar te nemen in bomen of struiken

ONDER - Er wordt gegraven en geplagd in bestaande en mogelijke leefgebieden

Peer

© P. Engelen

© Stad Peer

BOVEN = De knoflookpad heeft opvallende, uitpuilende ogen met verticale pupillen

ONDER = Met man en macht wordt een poel voor de knoflookpad onderhouden

De knoflookpad brengt mensen rond de tafel

In hetzelfde jaar – 2006 – waarin de stad Peer besloot om de knoflookpad te adopteren, werd de ‘Werkgroep knoflookpad’ opgericht om de toekomst van de adoptiesoort te vrijwaren. Peer beseftte dat de specifieke habitatvereisten van de knoflookpad om samenwerking vroeg tussen landbouwers en natuurverenigingen. De stad is ervan overtuigd dat een lokaal draagvlak tussen natuur en landbouw niet alleen spanningen kan ontzenuwen, maar ook dat het overleg tot een beter eindresultaat zal leiden. Uit de resultaten van de knoflookpadmonitoring blijkt alvast dat er positief kan teruggeblikt worden op de werking van de werkgroep.

Peer wil na deze positieve ervaring dit jaar graag een ‘Werkgroep Natuur & Landbouw’ oprichten, waarbij de samenwerking wordt doorgetrokken naar natuur, landbouw, ruimtelijke ordening, veilige voedselproductie en zo meer. Het doel is niet alleen het voeren van lokale acties, maar ook het realiseren van een breder draagvlak voor projecten die verder gaan dan de kleine lokale realisaties. Deze laatste acties zijn zeker ook belangrijk, maar het brede kader ontbreekt vaak. Daarvoor zullen landbouwers, vertegenwoordigers van natuurverenigingen en experts van andere instanties samen aan tafel zitten. Om dit samenwerkingsproces te versnellen en de kansen op succes te vergroten, zal een inspraakdeskundige ingeschakeld worden. Deze zal de werking van de werkgroep helpen begeleiden. Dit project wil de vaak verschillende visies naar één richting leiden en hoopt een voorbeeldfunctie te vervullen voor andere gemeenten.

Er bieden zich voor de ‘Werkgroep Natuur & Landbouw’ verschillende concrete uitdagingen aan. Zo kan er verder gewerkt worden aan de bescherming van de knoflookpad. Daarnaast kan de werkgroep trachten om antwoorden op belangrijke vragen te formuleren, zoals: hoe de bescherming van weiden en akkervogels realiseren? Hoe kan landbouw overleven met instandhoudingsdoelstellingen? Van ankerplaats naar erfgoedlandschap, een bedreiging of een uitdaging voor de plaatselijke landbouw? Hoe houtkanten en bomenrijen beheren? Hoe kan het landelijk wegennet optimaal benut worden in toeristisch perspectief? Enzovoort.

Koen Driesen, duurzaamheidsambtenaar, Peer

Riemst

© M. Maassen

© R. Erens

BOVEN = De grauwe gors heeft een eerder onopvallend uiterlijk maar goed herkenbare zang

ONDER = Ingezaaide resthoekjes zorgen in de winter voor voedsel

Alleen een integrale aanpak kan de grauwe gors redden

Met de grauwe gors adopteerde Riemst een indicatorsoort voor de openakkervogelgemeenschap. Dat is een belangrijke stap, want vogels zoals de grauwe gors, die gebonden zijn aan het landbouwgebied, gaan in Europa immers het sterkst achteruit.

Het invoeren sinds 2009 van ‘Beheerovereenkomsten (BO’s) voor akkervogels’ was een belangrijke steun voor de grauwe gors en de natuurbeschermers. Landbouwers die zich inzetten voor akkervogels worden via een dergelijke overeenkomst gecompenseerd voor de productieverliezen. Deze ‘BO’s’ kwamen tegemoet aan de nood aan winter- en zomervoedsel en aan nestgelegenheid en -dekking van akkervogels. De noden konden nog niet volledig opgevangen worden. Zo is er in de winter nog steeds een tekort aan wintervoedsel. Daarom voedert de Werkgroep Grauwe Gors op plaatsen in Droog Haspengouw bij met graan. In Riemst steunt de gemeente de aankoop van dat graan.

Sinds 2008 volgt de Werkgroep Grauwe Gors de populatie grauwe gorzen in Riemst (en andere gemeenten in Droog Haspengouw) nauw op. Dit levert naast de nodige aantallen ook heel wat ervaring en kennis op over de ecologie van de soort. Het is duidelijk dat de grauwe gors enkel gered kan worden via een integrale aanpak waarbij de neuzen van de diverse spelers in het gebied waar grauwe gorzen voorkomen, in dezelfde richting moeten staan. Een duurzamere landbouw én doordacht landschapsbeheer met meer ruimte voor biodiversiteit is hierbij cruciaal. Verder moeten de beschermingsinstrumenten samen en correct ingezet worden. Met andere woorden: de juiste ‘BO’ op de juiste plaats.

Maar ook een verstandig inzetten van de middelen en het personeel van gemeente en provincie is belangrijk. In Riemst maakte de gemeente met de provincie en de terreinbeheerder afspraken rond het onderhoud van een hooiland in een wachtbekken. Door later te maaien, bleef het hooiland een geschikt broedgebied voor akkervogels en kon de Werkgroep Grauwe Gors ook aan nestbescherming doen. Een stap in de goede richting, maar willen we de grauwe gors echt redden, dan zullen de inspanningen en middelen moeten toenemen.

Rémar Erens, voorzitter, Werkgroep Grauwe Gors

Brood en meel voor de veldleeuwerik

Met de veldleeuwerik gaat het slecht. Daarom stond de stad Sint-Truiden met de adoptie van deze akkervogel voor een hele uitdaging. Er werd een grote verscheidenheid aan initiatieven opgestart die de veldleeuwerik ten goede moet komen.

Net zoals in de gemeente Riemst werden in Sint-Truiden voor de veldleeuwerik en andere akkervogels 'Beheerovereenkomsten (BO's)' afgesloten tussen de bedrijfsplanner van de Vlaamse Landmaatschappij en landbouwers. In 2013 hadden 5 landbouwers op exact 10 ha akkervogelvriendelijke maatregelen lopen via de 'BO's'. Deze inspanningen hebben betrekking op het voorzien van gemengde grasstroken en vogelvoedselgewassen. Alles samen moeten de maatregelen het voedselaanbod vergroten en meer nestgelegenheid en dekking creëren.

Sint-Truiden neemt, net als Riemst, deel aan het project 'functionele agrobiodiversiteit, aanleg van multifunctionele akkerranden' van het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren. De Truiense landbouwers zaaiden in 2013 8,3 ha akkerrand in. Zij krijgen het zaadmengsel gratis en worden vergoed voor de verminderde opbrengst.

In Sint-Truiden gebeurt ook veel in het kader van het 'kortweg natuur-verhaal', het kwaliteitslabel voor een product dat lokaal geteeld, verwerkt en verkocht wordt. Twee van die producten zijn het b. akkerbrood en biomeel, beide gemaakt van graan uit Haspengouw. Het biomeel wordt via afzetkanalen rechtstreeks verkocht aan klanten in Haspengouw. De natuur pikt letterlijk een graantje mee omdat 10 % van de oogst op de akker blijft staan tijdens de winter.

Het graan voor het b. akkerbrood komt sinds de opstart van het project in 2010 hoofdzakelijk uit de streek rond Sint-Truiden. Daarnaast wordt sinds 2012 in Sint-Truiden ook biologisch graan geteeld voor het biomeel (zie www.kortwegnatuur.be). De akkervogels en dus ook de veldleeuwerik hebben in Sint-Truiden baat bij deze initiatieven.

Jos Piffet, KORTWEG NATUUR, landbouwer

Joke Rymen, projectcoördinator biodiversiteit, Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren

De gekraagde roodstaart houdt van de Looise bossen

De gemeente Tessenderlo had een voorkeur voor een mooie en aaibare vogelsoort en koos daarom voor de 'gekraagde roodstaart' als adoptiesoort. Deze vogel houdt van open tot half-open bossen en bosranden. De kans is daarom groot dat je de gekraagde roodstaart in z'n natuurlijke milieu kan spotten in de bossen van Gerhagen en de Merode.

In deze twee grote bosgebieden werden open plekken gecreëerd en wordt op een aantal plaatsen gestreefd naar gemengde open bossen. Het bosbeheerplan voor de openbare en privébossen in Gerhagen is een mooi voorbeeld van samenwerking tussen verschillende bosteigenaars. Een aantal van die bossen ontvingen in 2010 trouwens een FSC-certificaat, wat staat voor Forest Stewardship Council. Dit label wordt wereldwijd aanzien als dé garantie dat een bos duurzaam wordt beheerd.

De gekraagde roodstaart komt ook in meer open gebieden zoals parken, tuinen en houtkanten voor, zeker als er geschikte hopen zijn om in te broeden. Vandaar dat de soort baat heeft bij de herinrichting van de buffer langs de industriezone Schoonhees. Voor deze 11 ha koos men niet voor een traditionele inkleding met een strook hoge bomen, maar voor weilanden, poelen, hakhoutbosjes, houtkanten en hooilanden. Vogels als de gekraagde roodstaart of steenuiltjes kunnen in de gaten van oude boomstronken broeden. De bufferzone langs de Fabrieksstraat is ondertussen volledig gerealist. Er werden ook nestkastjes gehangen waar de gekraagde roodstaart in kan broeden.

Folders – die verkrijgbaar zijn in het gemeentehuis en het Bosmuseum – vertellen het verhaal van deze hopenbroeder. In het Bosmuseum (www.gerhagen.be) krijg je een boeiende rondleiding in de wondere wereld van vogels. De gekraagde roodstaart krijgt hier vanzelfsprekend de nodige aandacht.

Philippe Luts, afdelingshoofd Milieu, Tessenderlo

Sint-Truiden

© F. Janssens

© RLH

BOVEN - De veldleeuwerik kan zingend klimmen tot wel honderd meter

ONDER - Het graan voor het b. akkerbrood komt hoofdzakelijk uit Sint-Truiden

Tessenderlo

© F. Van Bauwel

© RLLK

BOVEN - De gekraagde roodstaart heeft herkenbare kleuren en een typische zang

ONDER - In de buffer langs 'Schoonhees' krijgt de adoptiesoort kansen

Tongeren

© M. Bex

© RLH

BOVEN = De steenuil is de kleinste uil die in Vlaanderen voorkomt

ONDER = Tongeren zet sterk in op de aanplant en het herstel van hoogstamboomgaarden

Nieuwe hoogstamboomgaarden voor de steenuil

Na de adoptie van de steenuil heeft de stad Tongeren volop ingezet op draagvlakvorming en sensibilisatie. Vandaag staat actie rond het leefgebied van het kleine uiltje centraal met het behoud, het herstel en de uitbreiding van kleine landschapselementen (KLE's) en hoogstamboomgaarden.

In 2011 voerde Tongeren een subsidiereglement in voor alle inwoners voor de aanplant en het onderhoud van hoogstamboomgaarden. Op die manier moet het leefgebied van de steenuil behouden en versterkt worden. Meteen werd ook het landschap verfraaid. Subsidies worden verleend voor aanplant en vormsnoei en achterstallig onderhoud.

Naast het subsidiereglement wilde de stad Tongeren ook actief inzetten op het kleinschalige, typisch Tongerse landschap. Daarvoor werd het grondgebied in vier gebieden ingedeeld. Binnen elk gebied, de zogenaamde kwadrant, wordt twee jaren intensief gewerkt. Deze focus biedt het voordeel dat er binnen het gebied op korte termijn heel wat kan veranderen. Het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren staat in voor de inventarisatie en uitvoering van de acties. Tongeren financiert en zorgt voor logistieke ondersteuning.

In 2011 werd gestart met de regio tussen de Bilzersteenweg en de St.-Truidersteenweg (de noordwestkwadrant). Eerst werden alle kleine landschapselementen in kaart gebracht en info over de ouderdom en staat van de bomen verzameld. Vervolgens werd bekeken waar bestaande hagen gesnoeid, bomen geknot, gaten in houtkanten opgevuld of nieuwe KLE's aangeplant konden worden. 80 eigenaars werden gecontacteerd en een 20-tal eigenaars bleek interesse te hebben. De werken zijn ondertussen uitgevoerd en werden bekostigd door de stad Tongeren en Limburg Sterk Merk. Wat hoogstamboomgaarden betreft, leverde dit een mooi resultaat op: er werden 92 nieuwe hoogstambomen geplant en 10 boomgaarden kregen achterstallig onderhoud en snoei. In 2013 gaat de aandacht naar een tweede regio, de zuidwestkwadrant.

Linda Lousbergh, diensthoofd Leefmilieu, stad Tongeren

Joke Rymen, projectcoördinator biodiversiteit, Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren

Voeren

© RHV

© L. Crevecoeur

BOVEN = Hazelmuizen kunnen hun voorpoten gebruiken als grijp-handjes

ONDER = De hazelmuisnesten zijn eenvoudiger op te sporen dan de dieren zelf

Voeren is hazelmuisvriendelijk

Omdat Voeren de laatste restpopulatie van de hazelmuis herbergt in Vlaanderen, draagt de gemeente een belangrijke verantwoordelijkheid voor deze adoptiesoort. De laatste jaren zetten diverse partners – waaronder het Agentschap voor Natuur en Bos, Natuurpunt.Studie, het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren (RLH) en de Bosgroep Zuid-Limburg – zich op het terrein in voor de hazelmuis.

Ook de gemeente Voeren deed een aantal inspanningen om de hazelmuis te beschermen. Jaarlijks plant de gemeente in samenwerking met RLH diverse hagen en houtkanten aan. Daarbij wordt gekozen voor een diversiteit aan houtige plantensoorten, zodat steeds voldoende voedsel beschikbaar is voor de hazelmuizen. In de leefgebieden van de hazelmuis worden hagen en houtkanten beheerd wanneer de hazelmuizen ondergronds hun winterslaap begonnen zijn. Bij voorkeur worden ook geen te drastische onderhoudswerken uitgevoerd. En in de toekomst zal de gemeente ook bij het machinaal maaien van grazige bermen met bramen trachten rekening te houden met het leefgebied van de hazelmuis.

Verder wil de gemeente de Voerenaars informeren en stimuleren om rekening te houden met de hazelmuis bij aanplantingen en onderhoudswerken. In het gemeentelijk informatieblad worden regelmatig informatieve teksten over de hazelmuis opgenomen en de brochure 'Alles wat je moet weten over de hazelmuis' werd in heel Voeren verspreid. In de gemeentelijke belevingsboomgaard vertelt een informatiebord over het leven van de hazelmuis. In de graft van deze boomgaard is een voorbeeldaanplanting uitgevoerd met plantgoed dat voor de soort geschikt is. Aanplantingen van deze streekeigen houtkanten en hagen worden nagenoeg volledig gesubsidieerd door de gemeente en RLH.

Judith Voets, duurzaamheidsambtenaar, Voeren

Wellense poelen worden uitgekamd naar de kamsalamander

De kamsalamander mag best tevreden zijn met zijn adoptiegemeente Wellen. De gemeente heeft op haar grondgebied nog vele poelen en bronnen die als leefgebied ideaal zijn voor deze soort. De kamsalamander komt in Wellen dan ook nog in vier gebieden voor.

Toch neemt het aantal kamsalamanders ook in Wellen af. Daarom moeten de bestaande populaties beschermd en versterkt worden. Monitoring, onderhoud van bestaande poelen, creëren van nieuwe waterpartijen en aandacht voor kleine landschapselementen moeten daarbij helpen. Om de kamsalamander te promoten liet de Wellense Adviesraad voor Leefmilieu een duurzame winkeltas ontwerpen.

De kamsalamander wordt al jaren intensief opgevolgd door de vrijwilligers van de natuurvereniging 't Bokje. In de voortplantingsperiode (april-mei) worden de poelen binnen de kamsalamandergebieden intensief met fuiken bemonsterd. Alle gegevens met betrekking tot amfibieën worden genoteerd, in een rapport gegoten en bezorgd aan betrokkenen en geïnteresseerden. De vrijwilligers hebben ook aandacht voor poelen die buiten de kamsalamandergebieden liggen. In 2013 werden er 50 bijkomend bemonsterd en een grote variëteit aan amfibieën aangetroffen. Maar spijtig genoeg geen kamsalamander. Om het onderzoek te optimaliseren worden alle Wellense poelen dit jaar met behulp van gps in kaart gebracht.

Er wordt in Wellen ook werk gemaakt van actie op het terrein. In samenwerking met het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren zijn in het najaar van 2013 in kamsalamandergebied vijf poelen uitgediept. Voor 2014 staat de algemene verbetering van het (land)biotoop in twee van de vier gebieden op het programma. Hierbij wordt gedacht aan het aanplanten van hagen, het voorkomen van het gebruik van bestrijdingsmiddelen nabij poelen en het verhinderen van vertrapping van de poelen door vee.

Om de kamsalamander op andere plaatsen in Wellen kansen te geven, wordt vandaag het idee gepromoot om eigenaars van tuinvijvertjes aan te sporen om hun (verwaarloosde) waterpartij amfibievriendelijk te maken. Waarom zou de gemeente daarvoor niet de nodige subsidies voorzien?

*Davy Huygen, Natuurvereniging 't Bokje
Wellense Adviesraad voor Leefmilieu*

De roerdomp vaart wel in het Vijvergebied Midden-Limburg

Het Vijvergebied Midden-Limburg, gelegen in de driehoek Hasselt-Zonhoven-Heusden-Zolder, is het grootste aaneengesloten vijvergebied in België. De gemeente Zonhoven koos met de roerdomp, een liefhebber van open vijverlandschap en visrijke wateren met brede rietkragen, dan ook voor een zeer gepaste soort. Tot 2013 was het Vijvergebied het decor van het Life+ project '3watEr'. In dit project werkten overheid, landeigenaars, natuurorganisaties en gemeenten samen aan natuurherstel.

De gemeente Zonhoven heeft een groot deel van de openbare domeinen, waaronder de Platwijers, in beheer gegeven aan het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). Speciaal voor de roerdomp werd in Zonhoven door ANB op grote schaal een geschikt leefgebied ingericht: een open vijverlandschap met helder water en een rijk onderwaterleven, rieteilanden als veilige broedplaats. Natte ruigten zijn ideaal om te jagen op een lekkere kikker. En de roerdomp? Die vaart er wel bij. Sinds 2005 is het aantal roerdampen in het Vijvergebied fors toegenomen. '3watEr' borduurde voort op dit succes.

In de jaren 90 was de roerdomp als broedvogel uit Zonhoven verdwenen. Dit mag niet meer gebeuren. De roerdomp is dé ambassadeur van Zonhoven en dat moet zo blijven. De gemeente Zonhoven werkte samen met het Regionaal Landschap Lage Kempen en ANB diverse educatieve acties uit om de roerdomp in de kijker te zetten. Vanaf april 2014 kan op Camping Heidestrand een tentoonstelling bezocht worden. Die legt uit hoe de viskwekers het gebied creëerden. Vandaar vertrekt een wandelroute met infopanelen die de synergie tussen de viskweek en ecologie verduidelijken. Op de educatieve panelen in de kijkhutten staan leuke weetjes en spelletjes over de soorten die hier leven. Gespecialiseerde Wijergidsen wijzen de weg en er zijn geleide bezoeken aan de viskwekerijen. Tot slot wordt er vanaf september 2014 een uitkijktoren gebouwd op een van de dijken in het gebied. En dat alles met een knipoog naar ... de roerdomp.

*Guido Piroette, deskundige toerisme, Zonhoven
Lily Gora, communicatie, Agentschap voor Natuur en Bos*

Wellen

© B. Odeur

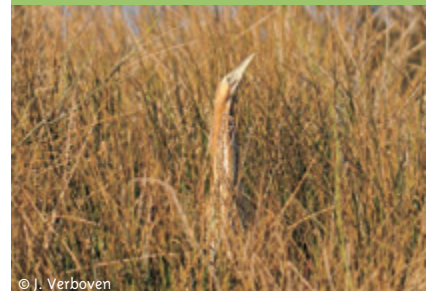

© Limburgs Landschap

BOVEN - De mannelijke kamsalamander heeft in het voorjaar een getande rugkam

ONDER - Nieuwe poelen moeten de adoptiesoort een duw in de rug geven

Zonhoven

© J. Verboven

© RLLK

BOVEN - De roerdomp is bekend voor de 'paalhouding'

ONDER - De aanleg van rieteilanden kan predatie o.a. door vossen voorkomen

Zutendaal

© J. Bamps

© J. Bamps

BOVEN - De veldparelmoervlinder legt eitjes op smalle weegbree

ONDER - Door goede afspraken met particulieren kan het vlinderleefgebied uitgebreid worden

Corridors voor de veldparelmoervlinder

Zutendaal herbergt de grootste van de resterende populaties van de veldparelmoervlinder in Vlaanderen. De gemeente draagt dan ook een grote verantwoordelijkheid voor haar adoptie-soort. Zutendaal zette de laatste jaren sterk in op het afstemmen van diverse maatregelen.

Zeer belangrijk voor de veldparelmoervlinder zijn de voedselarme graslanden van het militaire domein in Zutendaal. Het beheer van het gebied gebeurt door het Agentschap voor Natuur en Bos. Er werden hier al meerdere soortgerichte inrichtingsmaatregelen genomen.

De veldparelmoervlinder werd door de jaren heen ook buiten het militaire domein waargenomen. Je kan ruwweg spreken van drie zones: ten noordwesten en ten zuiden van het militaire domein en in de voormalige groeve langsheen de weg Wiemesmeer-Bilzen. In deze zones vertoonden de vlinderaantallen evenwel grote schommelingen. Vandaar dat het momenteel onduidelijk is of dit leefbare populaties zijn.

Daarbuiten zijn er nog potentiële leefgebieden waar de soort nog niet voorkomt. Een goed beheer van al deze sites moet ervoor zorgen dat het kernleefgebied op het militaire domein wordt verbonden met de bermen van het Albertkanaal. Langs die kanaalbermen kan op termijn dan een verbinding ontstaan met de populatie van de veldparelmoervlinder op de Sint-Pietersberg.

Om de verbindingen te realiseren, wordt het bermbeheer in Zutendaal in 2014 plaatselijk aangepast in functie van de veldparelmoervlinder. Dit betekent dat een gefaseerd maaibeheer in de bermen zal ingesteld worden. Verder zal geprobeerd worden om privé-eigenaars en landbouwers via ondersteunings- of beheerovereenkomsten te overtuigen hun terreinen veldparelmoervriendelijk te beheren. Ook het uitgebreide bosbeheerplan van de gemeente biedt kansen via het realiseren van open plekken en corridors in en aan de randen van de gemeentebossen.

Frans Beckers, milieuambtenaar, Zutendaal

Kattendoorn © M. Bex

Is er een toekomst voor een lokaal biodiversiteitsbeleid?

Het afgelopen jaar veranderde er veel binnen het Vlaamse natuurbeleid. De subsidies die Vlaanderen aan de provincies en gemeenten verstrekke in het kader van de 'Samenwerkingsovereenkomst' stopten eind 2013. Voor vele gemeenten betekende dit dat de positie van de duurzaamheidsambtenaar onder druk kwam te staan en de gemeentelijke MINA-raad in vraag werd gesteld. Nochtans waren de duurzaamheidsambtenaren een belangrijk gemeentelijk aanspreekpunt binnen het Limburgse adoptieverhaal en speelden de MINA-raden een zeer belangrijke rol bij het bedenken van zinvolle acties voor de adoptiesoorten.

Deze kentering gebeurt juist op een moment dat Vlaanderen de lat erg hoog legt in het kader van het Natura 2000-netwerk. Dit netwerk omvat de Habitat- en Vogelrichtlijngebieden en beslaat circa 12% van de Vlaamse oppervlakte. Binnen het Natura 2000-netwerk moet Vlaanderen al het nodige doen om de Europese topnatuur die er voorkomt duurzaam in stand te houden. Op vraag van Europa werden daarom 'instandhoudingsdoelstellingen' (IHD) geformuleerd voor de Europees beschermde habitattypes en soorten in deze gebieden. De doelstellingen vertellen welke zeldzame soorten beschermd moeten worden, hoe hun leefgebied eruit moet zien en welke oppervlakte leefgebied daarvoor nodig is. Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) werkten de afgelopen jaren rond dit proces. Op dit moment wordt werk gemaakt van een maatregelenpakket.

ANB, dat verantwoordelijk is voor de uitvoering van dit pakket, beseft dat ze de klus niet alleen kan klaren. Bovendien moet ook buiten het Natuur 2000-netwerk een tandje bijgestoken worden als men de doelstellingen wil halen. Het leefgebied van een aantal Europese soorten – zoals de kamsalamander, de knoflookpad en de hamster – ligt bijvoorbeeld grotendeels buiten Natura 2000-gebied. Met tal van partners – waaronder de provincie Limburg – worden dan ook samenwerkingsovereenkomsten gesloten waarin die partners aangeven welke taken ze op zich willen nemen.

Grote uitdagingen dus en dat in een tijd van steeds minder financiële middelen en personeel. Het project 'Gemeenten Adopteren Limburgse Soorten' (GALS) toonde echter duidelijk aan dat er heel mooie resultaten kunnen behaald worden als de provincie, de Limburgse regionale landschappen en de gemeenten de handen in elkaar slaan. Ondanks de moeilijke omstandigheden is de provincie vastberaden een deel van het werk op de schouders te nemen. Ze consolideerde de samenwerking met de 3 regionale landschap-

© K. Thonissen

pen dan ook met de oprichting van het Limburgs Steunpunt Biodiversiteit (LISBIO). De interne Vlaamse staatshervorming zorgde ervoor dat het steunpunt een nieuwe impuls kreeg. Begin 2014 droeg Vlaanderen de verantwoordelijkheid voor de opvolging en ondersteuning van de regionale landschappen (net zoals van de Bosgroepen) immers aan de provincies over.

Vlaanderen is momenteel bezig een aantal subsidiekanalen op poten te zetten waaruit gemeenten kunnen putten. Enerzijds is er de 'investeringssubsidie natuur' die gebruikt kan worden om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren en om meer groen in de stad te brengen. Vlaanderen maakte ook een extra € 10 000 000 vrij voor lokaal waterbeleid. Het is de bedoeling om problemen rond watervervuiling (overstorten), overstromingen (creatie overstromingsgebieden) en knelpunten voor vismigratie op te lossen. De provincie engageert zich alvast om de gemeenten samen met de regionale landschappen te ondersteunen bij het uitwerken van zinvolle Limburgse projecten.

© M. Decler

Colofon

Uitgave van: De deputatie van de provincieraad van Limburg, Herman Reynders, gouverneur-voorzitter; Marc Vandeput, Ludwig Vandenhove, Igor Philijns, Frank Smeets, Jean-Paul Peuskens, Inge Moors, gedeputeerden; Renata Camps, provinciegriffier.

Hoofdredactie: Johan Van den Broek

Tekst: Stijn Janssen – Bonsai Publicatiebureau

Coördinatie en eindredactie:
Nadine Moens, nadine.moens@limburg.be

Redactie: E. Baert, N. Moens, J. Stevens

Coverfoto: M. Bex

Kleine beelden, van links naar rechts: R. Erens, J. Kenens, J. Clerix, V. Cielens, RLLK, Natuurpunt Opglabbeek

Verantwoordelijke uitgever:
Johan Van den Broek, Universiteitslaan 1, 3500 Hasselt

Vormgeving: designpartner.be

Drukwerk: Drukkerij Paesen – Opglabbeek

Postbus: provincie Limburg, Directie Ruimte, Dienst Milieu en Natuur
Universiteitslaan 1, 3500 Hasselt
Tel. 011 23 83 38, minaplanning@limburg.be
www.limburg.be

Oplage: 14 000 exemplaren

Deze publicatie werd gedrukt op Kringloop Cyclus Offset 115 g

D/1999/5857/17